

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**Malotřídní škola**

**Little Class School**

Bakalářská práce

**Radka Kubátová**

Vychovatelství

Kombinované studium

**Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph.D.**

Praha 2013

## Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr.  
Jarmily Mojžíšové, Ph.D. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 10. 4. 2013

## Poděkování

Děkuji PhDr. Jarmile Mojžíšové Ph.D. za obětavou pomoc a podnětné připomínky, které mi během práce poskytovala.

## **Anotace**

V této práci se zabývám existencí malotřídních škol. Objasňuji čtenářům historii malotřídních škol, vymezuji pojem malotřídní škola, přibližuji výuku na této škole a zaměřuji se na učitele a žáka na tomto typu školy. V teoretické části dále popisuji školu jako subjekt, který vytváří velmi dobré podmínky pro utváření volnočasových aktivit.

Dále pak v praktické části charakterizuji malotřídní školu v obci Sokoleč, kde pracuji jako vychovatelka školní družiny. Popisuji specifika této školy, klima, výuku, aktivity školy apod.

## **Klíčová slova**

Malotřídní škola, sloučené ročníky, volnočasové aktivity, výuka, vyučovací hodina, učitel.

## **Anotation**

This work deals with the existence of little class schools. I clarify to the readers the history of little class schools, define the concept of little class schools, describe teaching at this school and focus on teachers and students in this type of a school. The theoretical part describes the school as an entity that creates very good conditions for the formation of leisure activities.

Furthermore, the practical part describes the little class school in the village Sokoleč, where I work as an educator at the school care center. I describe the specifics of this school climate, teaching, school activities, etc.

## **Key words**

Little class school, combined classes, leisure activities, lessons, lesson, teacher.

## Obsah

|   |    |
|---|----|
| I. Teoretická část .....  | 7  |
| Úvod .....  | 7  |
| 1 Pojem malotřídní škola .....  | 9  |
| 2 Typy malotřídních škol .....  | 11 |
| 2.1 Jednotřídní škola .....   | 11 |
| 2.2 Dvoutřídní škola .....  | 11 |
| 2.3 Trojtřídní škola .....  | 11 |
| 2.4 Čtyřtřídní škola .....  | 12 |
| 3 Historie malotřídních škol .....  | 12 |
| 4 Rozvoj škol v minulosti .....   | 13 |
| 4.1 Postavení malotřídních škol v období tzv. první Československé republiky .... | 15 |
| 4.2 Proměny malotřídek za socialistického Československa .....                    | 16 |
| 4.3 Malotřídky po roce 1989 .....   | 18 |
| 4.4 Současná situace malotřídních škol .....                                      | 18 |
| 5 Výhody a specifika malotřídních škol .....                                      | 20 |
| 5.1 Specifické rysy .....   | 20 |
| 5.2 Výhody malotřídní školy .....   | 20 |
| 5.3 Integrace a zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ..   | 24 |
| 6 Školní třída na malotřídní škole .....  | 25 |
| 7 Práce učitele .....   | 25 |
| 7.1 Požadavky na výkon učitelské profese: .....                                   | 26 |
| 8 Práce učitele na malotřídní škole .....   | 27 |
| 8.1 Přímé vyučování na malotřídní škole .....                                     | 28 |
| 8.2 Samostatná práce na malotřídní škole .....                                    | 29 |
| 8.3 Formy samostatné práce .....  | 29 |
| 9 Školní třída na malotřídní škole .....  | 30 |
| 10 Volný čas na malotřídní škole .....  | 32 |
| II. Praktická část .....  | 35 |
| 11 Úvod .....   | 35 |
| 12 Charakteristika školy .....  | 36 |
| 12.1 Identifikační údaje .....  | 36 |
| 12.2 Historie školy .....   | 37 |
| 12.3 Současný stav malotřídní školy .....   | 37 |
| 12.4 Charakteristika pedagogického sboru .....                                    | 38 |
| 12.5 Počet a rozdělení žáků ve škole .....  | 39 |
| 12.6 Zaměření výchovně vzdělávací práce školy .....                               | 39 |
| 12.7 Klima školy .....  | 40 |
| 12.8 Kvalita výuky .....  | 42 |
| 13 Aktivita školy .....   | 43 |
| 13.1 Soutěže .....  | 44 |
| 13.2 Výlety, školy v přírodě .....  | 46 |
| 13.3 Projektové dny .....   | 47 |
| 13.4 Aktivita školní družiny .....  | 47 |

|  |    |
|--|----|
| 14 Spolupráce s obecním úřadem a rodiči .....  | 48 |
| Dobrá spolupráce s rodiči je jedním z hlavních cílů školy. Rodiče mohou školu navštívit..... | 48 |
| 15 Získávání zpětné vazby .....  | 49 |
| 15. 1 Vyhodnocení dotazníku žáků .....   | 49 |
| 15. 2 Vyhodnocení dotazníku rodičů.....  | 51 |
| Použitá literatura .....   | 57 |
| Internetové zdroje.....  | 57 |
| Seznam příloh.....   | 58 |

# **I. Teoretická část**

## **Úvod**

Škola je jednou z nejdůležitějších věcí v životě dítěte. Vzpomínky na úspěchy, ale i selhání v dětství mohou člověka doprovázet celý život a někdy to trvá dlouhá léta, než se překonají důsledky špatného začátku. Je třeba zdůraznit, že je nadmíru důležité, aby dítě během prvních let ve škole prožívalo úspěchy a upevnilo si tak kladný postoj ke škole. Učitel v první třídě může dát dítěti křídla, ale může ho také velmi „poškodit“. Přípravné období je start. Záleží na učiteli, jaké vytvoří podmínky a prostředí pro výuku, zda dokáže dítě již od prvního dne zaujmout a získat si ho.

Škola je kromě výuky také místem vzájemného setkávání, navazování přátelství, místem dětských her a radostí. Učitel objevuje se svými žáky tajemství přírody, provází je prvními krůčky ve čtení a psaní. Zvláštní kouzlo a atmosféru pro utváření dětské osobnosti má vesnická malotřídka. Zde možná ještě více než na velké škole záleží na tom, jaký vztah si utvoří učitel se svými žáky. Zda si získá jejich respekt a důvěru, jejich lásku.

Problematika, kterou řeším ve své bakalářské práci, se člení do několika konceptů - malotřídní školy, metody a formy výuky, volnočasové aktivity spojené s malotřídní školou a výzkumné šetření malotřídní školy versus plnohodnotné městské školy. Malotřídní školy jsou velmi specifické oproti klasickým základním školám. Dle mého názoru je v současnosti význam malotřídních škol podceňován a lidé díky špatné informovanosti mají různé předsudky vůči těmto typům škol. Díky mé praxi - dlouholeté zkušenosti na malotřídní škole, kde pracuji jako vychovatelka školní družiny, vím, že vzdělávání ve škole se spojenými ročníky je přinejmenším stejně kvalitní jako v plnohodnotné městské škole a že se děti ve třídě navíc učí dalším dovednostem jako je kolektivní práce, udržení pozornosti a dalším věcem, které jsou pro život nepostradatelné.

Myslím, že problematika malotřídních škol je v současnosti aktuálním tématem, neboť neustále probíhají různé diskuse o tom, zdali je výuka na malotřídních školách stejně kvalitní jako na standardních základních školách. Vybrala jsem si toto téma bakalářské práce především z jednoho důvodu: myslím si, že je potřeba mluvit o malotřídních školách, protože si dle mého názoru zaslouží naši pozornost a patří do českého vzdělávacího systému stejně jako klasické základní školy, či např. různé typy alternativních škol.

Bakalářská práce je rozčleněna do dvou základních oblastí. V teoretické části si všímám malotřídních škol, jejich historie, metod výuky a organizačních forem výuky. Teoretická část objasňuje čtenářům historii malotřídek, vymezuje pojem malotřídní školy, přibližuje výuku na této škole a zaměřuje se na učitele a žáka na tomto typu školy.

V teoretické části dále popisuji školu jako subjekt, který vytváří velmi dobré podmínky pro utváření volnočasových aktivit.

V praktické části charakterizuji malotřídní školu v obci Sokoleč, kde pracuji jako vychovatelka školní družiny. Popisuji specifika této školy, klima, výuku, aktivity školy apod.

Cílem mé práce je charakterizovat malotřídní školu jako plnohodnotnou součást školské sítě a vyzdvihnout přednosti malotřídní školy v obci Sokoleč.

Publikací o malotřídních školách je nedostatek, což jsem poznala při shánění materiálů pro účel této práce. Proto bych byla ráda, kdyby po mé bakalářské práci sáhli budoucí učitelé malotřídních škol, kteří chtějí být dobře připraveni na svou práci.



## 1 Pojem malotřídní škola

Existuje obecná představa o tom, co je malotřídní škola. Za malotřídní školu je označována taková škola, v jejíž alespoň jedné třídě jsou vyučováni žáci více než jednoho ročníku. (K. Trnková, 2010) Učitel takovéto třídy musí výuku organizovat tak, aby během vyučovací hodiny byly učením zaměstnány děti všech ročníků. Spojeným, věkově smíšeným třídám se pak říká oddělení (tento pojem se už pomalu přestává používat), která mohou nést v konkrétních školách různá označení. V zahraničí se těmto školám říká kombinované nebo smíšené. V zahraničí se pro malotřídky používá pojem malá škola. (Trnková, Knotková, Chaloupková, 2010)

Současná česká legislativa rozlišuje plně organizované základní školy, tj. ty které mají všech devět ročníků, nebo základní školy neúplně organizované. Malotřídky je typem neúplně organizované základní školy, tedy školy s pouze jedním vzdělávacím stupněm, která má méně než pět tříd. V některé z jejích tříd jsou vyučováni žáci více než jednoho ročníku. (Průcha, 2001.) Tupý charakterizuje malotřídky jako neúplně organizované školy, z nichž má každá méně zřízených tříd než ročníků zapsaných žáků, tj. ne každý ročník má samostatnou třídu a vlastního vyučujícího. Hovoří se pak o spojených ročnících, nebo také o kombinovaných třídách. Ke spojování ročníků do jedné třídy dochází z důvodu nedostatku žáků ve školním obvodu školy, a proto se tento fenomén v naprosté většině případů týká venkovských sídel (spíše ojediněle se malotřídky vyskytují ve větších sídlech nebo v okrajových částech měst). (Trnková, 2008, s. 53 - 54) Malotřídky se osvědčily jako organizační typ základní školy, která umožňuje dětem z venkovských obcí navštěvovat školu v místě bydliště nebo v jeho blízkosti. Nejčastěji se nacházejí v obcích s méně než 1000 obyvateli. (Trnková, 2010) Typická malotřídní škola je dvoutřídní nebo trojtřídní. Méně časté jsou dnes školy jednotřídní, kde jsou sdruženy všechny ročníky. Uspořádání ročníků ve třídě lze různě kombinovat – záleží na místních podmínkách, na počtu žáků v jednotlivých ročnících atd. Jako ideální se jeví varianta spojení žáků věkově blízkých – to znamená 1. a 2. ročník a 3. a 4. (5.) ročník. Další možností je spojení mladších a starších dětí např. 1. a 3. ročník a 2. a 4. (5.) ročník nebo 1. a 4. (5.) ročník a 2. a 3. ročník. Žáci ve vyšších ročnících jsou schopni lépe samostatně pracovat a už nevyžadují tak intenzivní pozornost učitele jako prvňáci a druháci. Navíc mohou v některých předmětech pomoci mladším spolužákům.

Současné představy o tom kolik je malotřídek, kde je najdeme a jak vlastně fungují, jsou pro mnohé z laiků, ale i odborníků značně mlhavé. Doposud nebyla dostupná relevantní data, která by informace o malotřídkách systematizovala. Doménou pedagogického výzkumu jsou zejména plně organizované školy a často ty, které sídlí ve městech. Přitom venkovské malotřídky jsou závažným a nepostradatelným tématem pro výzkumy. Přesto budeme-li pátrat a nahlédneme-li do školské statistiky, zjistíme, že podle posledních statistik se ke dni 30. 9. 2007 v ČR nacházelo asi 1 400 malotřídních škol. Uvádí se, že malotřídní školy představují přibližně 38% školské sítě. (Trnková 2006) Nejvíce jsou tyto školy soustředěny v malých obcích, kde jich je 76%.

Z vlastní zkušenosti, když jsem se zajímala o pověst malotřídní školy ať už z internetu nebo při rozhovorech s některými lidmi vím, že spousta lidí má předsudky vůči malotřídkám. Lidé zakládají chaty, kde se snaží zjistit, jaké vzdělání může poskytnout jejich dětem a zda není lepší přihlásit své dítě do městské školy. Spousta odkazů je proti malotřídní škole, spousta lidí tyto typy školy odsuzuje. Podle mého názoru je omyl, když díky malé informovanosti tyto školy odsuzují. O jaké omyly nejčastěji jde?

- 1) Malá škola nemůže poskytnout vzdělání v takové kvalitě jako plně organizovaná škola.
- 2) Učitel, který vyučuje více ročníků, se nemůže soustředit na učivo, protože má málo času.
- 3) Dítě v malotřínce se nemůže mnoho naučit, protože se současně s ním učí více dětí a každé oddělení probírá látku svého ročníku.

Mezi mladými rodiči převažuje v současnosti trend posílat své děti do městských škol. Jsou přesvědčeni o vyšší kvalitě škol ve městech. Školy v malých obcích nemívají lehký život. Velice často se potýkají s menším množstvím žáků.

Nesmíme ovšem zapomínat na jiné důležité přednosti, které malotřídka nabízí. Ve třídách bývá menší počet žáků, učitel jim tedy může věnovat značnou individuální péči, žáci mají větší možnost projevit svoje pocity a myšlenky. V menším kolektivu se také snáze rozpozná šikana. Menší počet dětí umožňuje každodenní kontakt s učitelem, žáci se navzájem velmi dobře znají, může zde fungovat lepší spolupráce s rodiči. Žáci mají možnost spolu vzájemně spolupracovat a učit se jeden od druhého (zejména mladší

od starších), mají prostor k tomu pomáhat si a tolerovat. Zanedbatelný není ani fakt, že děti nejsou stresovány brzkým ranním vstáváním a dojížděním autobusem. Posledním neméně důležitým úkolem malotřídní školy, který chci zmínit je, že kromě kvalitního vzdělávání žáků, je škola v obci významným kulturním centrem. Malé obce většinou ctí tradice a každoročně pořádají akce, do kterých se zapojuje i škola. Škola je také reklamou a prestižní záležitostí obce. Je možné říci, že když se obec může pochlubit školou, je na ni ihned jinak přihlíženo. Každá obec dnes ráda přivítá nové obyvatele.

Pojem „malotřídní škola“ není zákonem citován. Platí pro ni stejná pravidla a předpisy, jako pro školy plně organizované. Malotřídní školy v ČR patří mezi školy základní.

## **2 Typy malotřídních škol**

### **2.1 Jednotřídní škola**

Může být uspořádána se dvěma, třemi, čtyřmi nebo pěti ročníky. Petlák (1998) uvádí, že nejčastěji se můžeme setkat s malotřídkami se čtyřmi ročníky. Tupý (1978) upozorňuje na fakt, že právě na jednotřídní škole jsou na učitele kladeny velké požadavky. Nejen v oblasti přípravy na hodinu, ale také ve schopnosti *„diferencovat mezi cíli, úkoly a vzdělávacími obsahy jednotlivých ročníků, mezi volbou vyučovací metody a jejím použitím, mezi formami práce, mezi mírou samostatnosti a individuálními schopnostmi dětí, apod.“*

### **2.2 Dvoutřídní škola**

Bývá organizovaná třemi způsoby, a to se třemi, čtyřmi a pěti ročníky. Učební proces je po personální stránce zajištěn dvěma učiteli, což vede k menší sociální a pedagogické izolovanosti, než je tomu v případě jednotřídních škol. (Tupý, 1978)

### **2.3 Trojtřídní škola**

Trojtřídní škola může být uspořádána se čtyřmi nebo pěti ročníky. Např. v případě čtyř ročníků mají 1. a 2. ročník vlastní třídu i svého vyučujícího a společně se vyučuje 3. a 4.

ročník. (Tupý, 1978) Petlák (1998) uvádí, že se vyučování na trojtřídní škole podobá vyučování na plně organizované škole, protože dva ročníky fungují samostatně a ostatní ročníky jsou spojené.

## **2.4 Čtyřtřídní škola**

Tupý (1978) uvádí, že čtyřtřídní škola s pěti ročníky bývá organizována tak, že 1. – 3. ročník má samostatné třídy a svého vyučujícího, 4. a 5. ročník bývá spojený. O tomto typu škol můžeme uvažovat jako o tzv. přechodu od malotřídních škol ke školám, které jsou plně organizované.

Trnková (2010) uvádí, že v současnosti mají největší zastoupení mezi malotřídkami dvojtřídní školy. Přes 70% malotřídek má pět ročníků, 22% vyučuje žáky čtyř ročníků a zbytek doplňují školy s méně ročníky.

## **3 Historie malotřídních škol**

Kateřina Trnková rozděluje existenci malotřídních škol do dvou historických podob.

- Historicky starší podoba malotřídek – malotřídky vznikají proto, že v dané zemi je síť škol nedostatečná, poměrně řídká a zpravidla existuje i nedostatek učitelů. Třídy těchto malotřídek bývají velmi početné a stává se, že ve škole funguje pouze jedna nebo dvě třídy. Taková byla situace v 19. a první polovině 20. století v Evropě, kdy se vytvářela síť elementárních škol. V současnosti tento typ malotřídek existuje zejména v tzv. ekonomicky méně vyspělých zemích a mohou se vyskytovat nejen na venkově, ale i ve městech.
- Historicky mladší podoba malotřídek – nachází se zejména v místech, kde žije ve školním obvodu méně dětí, takže dochází k tomu, že počet dětí některého z ročníků nedosáhne státem stanoveného minima pro vytvoření samostatného ročníku a je třeba dané ročníky spojit a vyučovat je společně. V takových třídách bývá spíše málo dětí. Obvykle se tento typ malotřídek

vyskytuje ve školství ekonomicky rozvinutějších zemí a tyto školy bývají na venkově.

*„Nahlédneme-li do historie kolem roku 1774, kdy byl přijat návrh Igvaze von Felbigera a jeho plněním byly zřízeny tři typy škol a to triviální, hlavní a normální. Žádná z nich neměla tolik tříd, kolik měla ročníků. To znamená, že celé elementární školství bylo organizováno jako malotřídní. Tato skutečnost byla podřízena i normativem žáků připadajících na jednoho učitele. Při celodenním vyučování mohlo být v jedné učebně až 80 dětí na jednoho učitele. Vzrostl-li jejich počet nad 100, mohla se otevřít další třída a učitel dostal pomocníka. Vzhledem k této situaci výuka probíhala v odděleních. Např. na triviální škole s celodenním provozem se děti dělily do dvou oddělení, která se střídala dopoledne a odpoledne. V období mezi 1774 a 1848 se našich zemích vybudovala síť elementárních škol. Školy obecné se zřizovaly tam, kde „na hodinu dokola a dle průměru pětiletého jest více než 40 dětí, které musí choditi do školy přes půl míle vzdálené.“ (citováno podle Váňová, Valenta, Rýdl, 1992)*

#### **4 Rozvoj škol v minulosti**

Povinnost zřizovat a provozovat školu stanovil obcím říšský zákon ze dne 14. května 1869, pokud bylo v obci v pětiletém průměru více než 40 dětí, které by jinak musely docházet do školy vzdálené nejméně 4 km (případně by škola byla vzdálena 1 hodinu chůze). Pojem malotřídní škola se objevil téhož roku ve školském zákoně. Zákon zároveň prodloužil povinnou školní docházku již na celých 8 roků a současně požadoval, aby docházka byla nejen přísně kontrolována, ale i vyžadována. Aby mohly zákon dodržet, muselo tehdy mnoho obcí postavit na své náklady nové školy. Statistické údaje z 19. století nám sice neposkytují informaci o tom, kolik bylo tehdy malotřídních škol, zato však pečlivě specifikují školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V porovnání se současným stavem se jedná o až překvapivě vysoká čísla. V roce 1871 bylo například jen v Čechách 4195 obecných škol, na Moravě 1866 škol a ve Slezsku 433 škol. Prudký nárůst počtu škol v dalších letech je možno dokumentovat následujícími údaji:

Čechy měly v roce 1881 4814 škol, v roce 1891 5242 škol a v roce 1896 již 5518 škol.

Morava měla v roce 1881 2063 škol, v roce 1891 2399 škol a v roce 1896 2509 škol.

Slezsko mělo v roce 1881 508 škol, v roce 1891 540 škol a v roce 1896 555 škol.

Je nepochybné, že početní nárůst škol (s nímž samozřejmě souvisely i výrazně stoupající počty učitelů), který se objevil v návaznosti na školský zákon z roku 1869, přinášel vážné ekonomické problémy. Ty se snažil řešit návrh na jeho novelu v roce 1883, kdy byl mnohými poslanci výrazně prosazován požadavek na zkrácení povinné školní docházky na dřívějších šest roků. Zkrácení školní docházky prosazoval velmi emotivně i Palackého zeť, F. L. Rieger, který byl považován za vůdčí a autoritativní osobnost českých poslanců ve Vídni. Ve své řeči zdůrazňoval, že zkrácením docházky by nebyly cíle školy nijak poškozeny, protože žáci přece nejsou tak neschopní, aby se do svých 12 let nenaučili všemu potřebnému a že i mnozí milionáři a úspěšní továrníci si neodnesli ze školy víc, než základní znalosti čtení, psaní a počítání... Velkou pozornost věnoval i ekonomickému přínosu, který by zkrácení školní docházky přineslo. Argumentoval tím, že by se nemuselo stavět takové množství škol, mnohé by mohly být menší a stát by ušetřil i tím, že by nemuselo být takové množství učitelů. Neváhal použít ani argumentaci, že zkrácení školní docházky by bylo i ekonomickým přínosem pro rodiny, protože děti by se mohly o dva roky dříve zapojit do domácího hospodářství. Jeho slova o vhodnosti dětské práce a o tom, že dětský organismus je daleko lépe přizpůsoben určitým polním pracím než organismus dospělého, vyvolala nejen nevoli, ale i demonstrativní odchod části poslanců ze sálu.

Novela zákona byla nakonec prosazena, ale ve výrazně pozměněné formě. Školní docházka zkrácena nebyla, v posledních dvou letech však mohli mít žáci z pravidelné docházky nejružnější úlevy. V souvislosti s těsným výsledkem hlasování při letošním přijetí školského zákona v Poslanecké sněmovně nepostrádá zajímavost, že i tato novela byla přijata jen velmi těsnou většinou. Pro novelu hlasovalo 170 poslanců, proti bylo 167 poslanců. Z českých poslanců hlasoval proti novele pouze jeden.

V posledních desetiletích 19. století projevovaly prakticky všechny obce, na které přešla povinnost zřizovat a vydržovat školy, o své školy maximální péči. Obecně je také

možné konstatovat, že běžně existovalo to, co bychom dnes nazvali „více zdrojovým financováním“. Na výstavbě školních budov se v obcích podíleli prakticky všichni místní podnikatelé a řemeslníci (poskytováním materiálu, povozů s koňmi, finančními prostředky i vlastní odbornou prací), škola zcela běžně dostávala větší či menší dary pro svoji knihovnu, jednotlivé kabinety, tělocvičné nářadí, sazenice pro školní zahradu apod. A protože provoz škol se řídil zemským zákonodárstvím, existovaly i určité odlišnosti v jejich financování. Zatímco v Čechách musely obce hradit provozní náklady a základní vybavení škol, moravským školám musely obce hradit ve výrazně větší míře i učební pomůcky. Zajímavá situace byla v průmyslovém Slezsku, kde povinnost přispívat na provoz školy vyplývala ze zákona i jednotlivým továrnám. Platy učitelů, které se poměrně dlouho stanovovaly podle velikosti obce, vyplácel okres, na kterém se soustřeďovaly i poplatky za povinné školné. To se vybíralo i na obecných školách a oficiálně zrušeno bylo až v roce 1908. Řada obcí ho však již v 90. letech sama iniciativně zrušila, protože jeho vybírání v rámci povinné školní docházky považovala za přežitý anachronismus. O samostatných školách malotřídního typu se píše v literatuře až od počátku první republiky.

#### **4.1 Postavení malotřídních škol v období tzv. první Československé republiky**

Po vzniku samostatného Československa do fungování malotřídek zasáhl až Malý školský zákon z roku 1922. Nově vymezil počet žáků ve třídách obecných škol. Největší počet dětí v jedné třídě ustanovuje pro školní léta 1922/23 až 1926/27 na 80 a pro školní léta 1927/29 až 1931/32 na obecných školách jednotřídních na 65 na ostatních obecných školách na 70. Od školního roku 1932/33 se tento počet snižoval v jednotřídkách na 50 žáků a v ostatních obecných školách na 60 žáků. Ke snižování počtu žáků ve třídách měšťanských a obecných škol bylo přistupováno z ekonomických důvodů, neboť poválečné hospodářství nebylo schopné tak rychle zajistit hmotné a personální vybavení. Počty žáků také ovlivnila první světová válka, v jejímž průběhu se dramaticky snížila porodnost a zároveň zvýšila dětská úmrtnost. Za 10 let ubylo na území historických zemí 28,3% žáků. Pro obecné školy to znamenalo menší naplnění tříd a to usnadnilo práci. Stále platilo, že základní školství zůstalo organizováno jako malotřídní. I nadále byly pro malotřídky vydávány zvláštní učební osnovy. Malotřídním

školám se ve společnosti připisoval cejch škol, které poskytují méně kvalitní vzdělání. V období hospodářské krize začala být malotřídka vnímána jako organizačně zastarávajícím typem škol, velice náročným na práci učitele a zpochybňovaný i v oblasti učebních výsledků žáků. Demokratický vývoj ve školství narušil období německé okupace. Všechny české školy musely respektovat protektorátní nařízení a byly spravovány německou administrativou.

#### **4.2 Proměny malotřídek za socialistického Československa**

Po ukončení druhé světové války se začala psát nová sféra základního školství. Pro děti ve věku 11-15 let byla povinnost navštěvovat měšťanskou školu. Tím se zrušily osmileté obecné školy. Avšak po roce 1948 byl vydán školský zákon, který zřídil jednotnou školu. Patřila sem škola národní pro děti ve věku 6-11 let a škola střední pro děti ve věku 11-15 let. Délka povinné školní docházky byla stanovena na 9 let. V této době byl pojem malotřídní škola vypuštěn a nahrazen slovem škola s menším počtem tříd. V této době se zavedlo historicky významné opatření. Šlo o to, že každý ročník malotřídní školy měl tvořit samostatné oddělení a platili pro něj stejné osnovy jako pro plně organizované národní školy. Takže díky obsahu učiva postavilo všechny obecné školy na stejnou úroveň.

Nový školský zákon č. 95/1948 Sb. poté přinesl základní úpravy jednotného školství, přinesl snížení počtu žáků ve třídě. V jedné třídě mohlo být dětí maximálně 40 a pro jednotřídní školu bylo tímto zákonem dáno pravidlo, že mohla být zrušena, pokud se dlouhodobě počet jejích žáků pohyboval pod dvacet. (Trnková K., 2006) Dle podkladů organizačních předpisů se jednotřídní škola mohla změnit v dvojtřídní, pokud počet jejích žáků přesáhl třicet. Jestliže ve druhou třídu navštěvovalo více jak 40 žáků, pak mohla být otevřena třída. (Musil F., Sedláček J., 1964)

Malotřídní školy v roce 1955/56 tvořily pouze 24,5% ze všech primárních škol. Tento stav byl vnímán jako neuspokojivý a intenzivněji začaly zaznívat hlasy volající po rušení malotřídek (zejména těch nejmenších) a zajištění rovnocenných vzdělávacích podmínek pro venkovské obyvatelstvo.

Od počátku 60. let bylo naplánované postupné budování sítě plně organizovaných základních škol, ke kterému ale vzhledem k nepříznivé demografické situaci nemohlo



dojít. Ke konci 60. let bylo rozhodnuto, že se nadále bude podporovat pouze výstavba plně organizovaných škol. (Trnková, 2010) Roku 1971 byla spuštěna tzv. koncepce střediskového osídlení, která rozlišovala obce na perspektivní a neperspektivní. Ze vzdělávacích zařízení zde zůstaly útulky pro děti matek pracujících v zemědělství nebo malotřídní školy pro 1. - 5. ročník. Opatření se týkalo obcí až s tisíci obyvateli. Pokud neplnily rekreační, příp. jiné doplňkové funkce, dále se do nich neinvestovalo, což ohrozilo i řadu málotřídek. (Průcha, 2009) Začala první vlna rušení malotřídek a jak se postupně stavěly školní budovy ve městech a přizpůsobovala se i veřejná doprava, s rušením malotřídek se pokračovalo. Celý proces měl skončit na sklonku 80. let. Přestože byla ideálem doby plně organizovaná základní škola, počítalo se zachováním alespoň některých malotřídek, nejméně však se dvěma třídami. (Trnková, 2010)

Jednotřídky se měly stát minulostí neboť udržování zastaralého, neúsporného útvaru jednotřídní školy bude nemyslitelné. (Kořínek 1978) Realizace koncepce střediskového osídlení znamenala radikální zásah jak do sídelní kultury, tak do struktury sítě našich základních škol.

Počátkem sedmdesátých let byla přijata tzv. nová koncepce výuky, která vycházela z tzv. rozvíjejícího vyučování vypracovaného sovětským pedagogem L. V. Tankovým. Jedná se o zóny nejbližšího vývoje a v život vešla ve školním roce 1976/77. Vzdělávání na prvním stupni základní školy se zkrátilo na čtyři roky, čímž se zjednodušila organizace málotřídek, neboť jim ubylo jedno oddělení. Na druhou stranu se ale to, co se vyučovalo pět let, muselo zvládnout za čtyři roky. Z tohoto důvodu bylo vyučování pro mnoho žáků i učitelů náročnější. Autoři proto doporučovali k datu celoplošného spuštění reformy zrušit co nejvíce jednotřídek nebo zavést kooperaci územně nejbližších malotřídek. Vlna rušení malotřídních škol u nás vrcholila v letech 1976 – 1980. (Průcha, 2009, Trnková, 2010)

V průběhu 80. let se začalo o zkušenostech s novou koncepcí základní školy opatrně diskutovat. Učitelé primárních škol upozorňovali na náročnost výuky pro děti intelektově průměrné a podprůměrné, přičemž jako hlavní problém uváděli spěch ve výuce vznikající ze snahy probrat povinnou látku uvedenou v osnovách. Z prvního stupně základní školy vymizela typická pozitivní emocionální atmosféra, pohoda, tvořivost, hra... Přecenění teoretického poznávání a abstraktního myšlení u žáků

mladšího školního věku vedlo k paměťovému a verbálně pojmovému učení. A protože v druhé polovině 80. let začalo zvolna docházet k politickému uvolňování v důsledku Gorbačovovy politiky v Sovětském svazu, bylo možné pomalu začít otevřeně hovořit o chybách, které se staly díky neuváženým politickým rozhodnutím. Pochopitelně se mluvilo i o důsledcích rušení malotřídek. (Trnková, 2010)

#### **4.3 Malotřídky po roce 1989**

Změna politické situace po roce 1989 s sebou přinesla mnoho nového. Menší obce dostaly možnost zvážit obnovu své samostatnosti, o kterou řada z nich přišla v období střediskového osidlování. Obce se mohly stát zřizovatelem škol, toho řada z nich využila. V letech 1990-1996 vzniklo 308 nových základních škol. Šlo především o obnovu malotřídních škol. Škola začala být vnímána nejen jako centrum vzdělávání dětí, ale zároveň jako centrum obnovy sociálního a kulturního života obcí. Některé školy díky výborným učitelům a ředitelům dokázali z malých škol vytvořit vzorové školy. Před koncem století tvořily malotřídky významnou součást školské sítě.

Většina venkovských obcí se chce po listopadové revoluci rehabilitovat, obyvatelé chtějí mít vše, co k životu patří. Tedy i vlastní školu, v níž spatřují záruku pokračování svého díla v místní populaci.

Jednostranné rušení malotřídních škol, nepřihlízející dostatečně k zvláštnostem prostředí a potřebám malých obcí, je pro nás výstrahou z minulých let. Jak se ukázalo, má mnohem širší dopad, než jsme schopni domyslet. Všechny tyto skutečnosti proto v současnosti zvýrazňují potřebu citlivého přístupu k celé této problematice.

#### **4.4 Současná situace malotřídních škol**

Fungování malotřídek zaujímá v posledních letech přední místa v zájmu o kvalitní vzdělávání dětí. Ministerstvo školství si uvědomuje důležitost malotřídních škol pro zachování aktivního života v menších obcích. Plánuje podpořit fungování prvního stupně tím, že v těchto školách bude optimální počet žáků na třídu nižší než v běžných školách. Malotřídky na tom budou lépe dnes. Podle návrhu koncepce by měly bez problémů fungovat už při počtu 5 žáků ve třídě. Co se týká druhého stupně těchto škol,

zde už budou platit standardní pravidla. V případě, že zřizovatel nebude mít dostatek financí na zachování plně organizované školy a dojde niku druhého stupně (který může být jen dočasný, podle populačního výhledu regionu), podpoří MŠMT zřizovatele při zajištění adekvátní dopravní obslužnosti. (MŠMT)

V současné době je velmi důležité, že malotřídní školy zabezpečují výchovu a vzdělávání také dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Většina škol počítá s integrací dětí s ADHD a vývojovými poruchami učení. Pro takovéto děti, či děti s tělesným postižením uplatňují speciální pedagogické zřetele, metody a postupy. Díky stále více nabízeným možnostem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, jsou dnešní učitelé stále více kompetentní pomoci žákům, rozvíjet jejich vnitřní potenciál a podporovat jejich integraci. I malotřídní školy pracují s PPP a na jejich doporučení vytvářejí individuální plány a v případě potřeby sehnat asistenta pedagoga. Nesmíme zapomínat ani na žáky mimořádně nadané, které mohou malotřídní školy také navštěvovat.

Malotřídní škola je plnohodnotnou součástí školské sítě. Platí pro ni stejná pravidla jako pro školu plně organizovanou. Svou kvalitou se dnes vyrovnají a věřím, že mnohé z nich předčí školy městské. Tím, že stát dal zřizovatelům (obcím) volnou ruku, je na každém z nich zda si školu v obci udrží, či nikoli. Je to velká výzva pro zřizovatele, protože se budou snažit o rozvoj školy jako takové, budou se snažit prezentovat svou obec mezi širokou veřejností.

## 5 Výhody a specifika malotřídních škol

### 5.1 Specifické rysy

Specifické rysy malotřídní školy lze podle Emmerové (2000) shrnout takto:

- Třídy malotřídních škol jsou početně malé, takže učitel se může více věnovat jednotlivým žákům a ti mají více příležitostí se projevit.
- Vyučování v malotřídní škole vede žáky ke spolupráci a k rozvoji komunikace.
- Ve třídě lze navodit pocit sounáležitosti, děti se znají s učitelem a ostatním personálem (což v početně velkých třídách nebývá). Ve věkově smíšených třídách se mohou mladší děti učit od starších.
- Vztahy v učitelském kolektivu jsou pevnější a těsnější, učitelé znají všechny žáky.
- Učitelé v malotřídní škole mají větší kontakt s rodiči žáků, obvykle znají i jejich zázemí aj.
- Organizace výuky a její příprava vede na učitele vysoké nároky, na které nejsou studiem na fakultách připravovány.

### 5.2 Výhody malotřídní školy

- **Rodinné prostředí** – malotřídní školy díky malému počtu žáků, menším prostorám, díky menšímu počtu personálu se může nazývat rodinnou školou. Pokud vstoupíme do malotřídní školy, dýchne na nás rodinná pohoda. Dnes to není jako dříve, vstoupíme do venkovské, ale ovšem do moderní, plně vybavené školy. Malé prostory zdobí obrazové materiály, práce dětí, fotogalerie školního výletu nesmí chybět na zdech útulného schodiště, které zdobí 50 let staré, ale udržované kované zábradlí. Vejdeme-li do třídy, zaujmou nás staré, ale nalakované parkety a na nich položený koberec, určený pro výuku, ale i relaxaci. Nové lavice, počítačová učebna, interaktivní tabule, školní knihovna a kabinet s pomůckami, které by mohla kdejaká plnohodnotná škola závidět, je dnes na malotřídce téměř samozřejmostí. Nabídku volnočasových aktivit nabízí útulná

školní družina, kde se opět díky menšímu počtu dětí nikdo nehádá o panenku nebo autodráhu. V neposlední řadě má malotřídka svou nepostradatelnou školní kuchyň a jídelnu, kde se vaří mnohdy i na přání žáků, kteří si vymyslí jídelníček na některých z projektových nebo tematických dní, které se také na venkově velmi často do výuky zařazují.

- **Hodina vs. přestávka.** Škola, kde nezvoní – půjdeme-li na třídní schůzku do velké školy, překvapí nás během rozhovoru s třídní učitelkou zvonění nade dveřmi. Na malotřídní škole zvonění odzvonilo. Začátek a konec hodiny se přizpůsobuje potřebám vyučujícího i žáků. Je úžasné, když učitel nechá žáka dokončit cvičení z českého jazyka, nebo když se protáhne rozhovor v rámci prvouky na relaxačním koberci. Všechno se dá zvládnout, a když ne, může se o dvě minuty déle skončit. Proč nezačít hodinu krátkou písničkou nebo kratičkou pohybovou hrou, vždyť s počtem 12. žáků to není žádný problém. Děti to nejen příjemně naladí, ale také povzbudí do další práce. Tento přístup, pohodová organizace výuky a celková rodinná atmosféra, která jak jsem již zmínila je pro tento typ škol typická, dává vyučování zvláštní půvab.
- **Vztah učitel a žák** – menší počet dětí na škole umožňuje každodenní kontakt s učitelem, žáci znají všechny zaměstnance školy, protože 10 jmen z řad učitelského sboru a personálu by bylo schopné si zapamatovat i dítě v mateřské škole. Děti se na tomto typu škol svěřují se svými radostmi a starostmi nejen školnímu metodikovi, ale i kuchařce nebo uklízečce.
- **Týmová práce** – týká se jak dětí, tak i učitelů. Na malotřídce působí vždy jen malý počet učitelů. Obvykle zde působí 2 – 4 učitelé včetně ředitele. Jak uvádí ve své práci Tupý (1978) nesmíme opomenout ani školy jednotřídní, kde se můžeme setkat pouze s jedním učitelem. V menším kolektivu je potom lepší komunikace, spolupráce a vzájemná důvěra. Učitelé neučí jen svoji jednu třídu, střídají se na různé předměty a tak znají všechny žáky školy, což umožňuje vzájemně konzultovat vyučovací postupy a sladovat požadavky, které jsou na děti kladeny. (Emmerová, 2000) Učitelé znají všechny žáky a mají i větší kontakt s rodiči žáků, obvykle znají i jejich zázemí, což do značné míry také ovlivňuje jejich práci. (Tupý, 1978) V malém kolektivu se vytváří méně

formální vztahy než u kolektivů početnějších. „*Pedagogičtí pracovníci zde více inklinují ke spolupráci, pro kterou je příznačná příjemná a uvolněná atmosféra.*“ (Knotková, Trnková, Chaloupková, 2010) Velmi dobrá je jistě také spolupráce a navazování neformálních kontaktů s učiteli z jiných malotřídek, kde dochází ke vzájemné výměně zkušeností a inspirací. Pro většinu malotřídních škol je typický nízký počet vrstevníků, což vede k vytváření jiných vrstevnických skupin než na školách velkých, nejen že starší žáci na školách pomáhají žákům mladším, jsou jim mnohdy i velkým příkladem. Nízký počet žáků ve třídách se podílí na dobrém utváření vztahů mezi žáky navzájem, ale i mezi žáky a učitelem. K týmové práci patří skupinové práce dětí, můžeme sem zařadit tematické dny, které jsou součástí výuky a projektové vyučování na kterém se podílejí všichni žáci z celé školy společně. Zatímco na velké škole každá třída plní projekty samostatně, každá na jiné téma, děti na škole malotřídní spojí síly dohromady. V malém kolektivu je velmi jednoduché spojit děti v jednu či dvě skupiny a řešit úkoly na dané téma v příjemném prostředí zadní části třídy s pomůckami na koberci. Projekt na dané téma je zadán všem dětem, starší pomáhají mladším, učí je na dané téma diskutovat, řešit, plánovat, zaznamenávat apod. Společně potom všichni zhodnotí celý projekt

- **Včasné odhalení patologických jevů** – malotřídní škola stejně jako plnohodnotná škola vytváří minimální preventivní program jako základní nástroj prevence. Zajišťuje aktivity spojené s prevencí nežádoucích jevů a jevů sociálně patologických. Školy mají ve svém programu zahrnuty cíle, které se pojí k preventivní strategii škol a jsou uvedeny ve školním vzdělávacím programu. Prevence patologických jevů jsou zahrnuty do většiny vyučovacích předmětů, jako je prvouka, přírodověda, výtvarná výchova, tělesná výchova, hudební výchova. K probíraným tématům patří především vztahy ve třídě, šikana, styk s cizími osobami, rasismus, drogy, krádeže, ochrana zdraví. Kromě toho se vyučující snaží zaměřit se na posilování pozitivních jevů v dětském kolektivu (spolupráce v kolektivu, tolerance a ochota pomoci druhým), děti se učí vyjadřovat svůj názor a naslouchat druhým. Učí se, jak trávit **volný čas**. V malém počtu žáků se snadno odhalí nežádoucí jevy jako je šikana, záškoláctví

apod. Tento typ škol podle průzkumu je z hlediska sociálně patologických jevů v současné době téměř bezproblémový. V oblasti sociálně patologických jevů se školy snaží pro své žáky vytvářet bezpečné a sociální klima. Všeobecným negativním jevem, který se částečně objevuje i na malotřídní škole je nesoudržnost kolektivů, neplnění školních povinností, vulgarismy mezi žáky. Tyto problémy se dají velmi snadno řešit se všemi žáky najednou a to na „ranních kruzích“, které si malotřídní školy velmi oblíbily. Ranní kruhy vedou k pocitu zodpovědnosti a sounáležitosti. Vedou se zde s dětmi rozhovory, o věcech, které se odehrávají ve škole i mimo školu, učitelé se snaží vyzdvihnout témata jako je šikana, záškoláctví, alkoholová závislost, ale i další témata, která se týkají problémů dětí. Děti se zde mohou svěřovat se svými problémy. Pro ty, kteří se v kolektivu odmítají svěřovat, školy typu malotřídek nabízejí i jiné alternativní metody jako schránky důvěry, papírové napodobeniny pohádkových postaviček apod. Nejeden škole se tato forma odhalování patologických jevů osvědčila. Děti sem mohou vkládat svá přání, stížnosti, svěřit se s problémem, který u nich nastal, a potom opět všichni společně mohou danou věc řešit. V plnohodnotné škole si tyto problémy řeší každá třída sama, nebo individuálně u výchovného poradce. Nikdy se nesejdou děti z celé školy, aby se seznámili se sociálně patologickými jevy. Nesmíme zapomínat na velmi úzké vztahy školy s rodinou žáka a pozitivní řešení daných situací.

- **Adaptace prvňáčků** - většina malotřídních škol je v právní subjektivitě s mateřskou školou. Děti ze školky tedy dobře znají prostory budovy. Tyto budovy navíc bývají malé a přehledné, prvňáček se v nich rychle a snadno orientuje, nemá strach se po škole samostatně pohybovat. Dítě se v krátké době seznámí se všemi spolužáky, pedagogy i provozními zaměstnanci. Starší spolužáci bývají k mladším tolerantní, věkově smíšené skupiny jsou na malotřídkách samozřejmé a přirozené. Snad nejlépe jasně a stručně to vyjádřil pan profesor Matějček: *„Co potřebuje malé dítě? Mnoho věcí, ale ze všeho snad nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem.“*

Výhody malotřídní školy mohu předložit z vlastní zkušenosti. Jednak já sama pocházím z malé vesnice, kam jsem chodila i do školy a kde dnes působím jako vychovatelka

školní družiny. Nikdy jsem nevnímala vyučování na malotřídce jako handicap. Při přechodu do velké školy jsem neměla žádné problémy, naopak jsem byla samostatnější, více ukázněná, měla jsem pevnější znalosti. Bez problémů jsem zvládla střední školu. Malotřídka velmi dobře připraví děti na život.

### **5.3 Integrace a zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami**

Integrace, resp. školní integrace, jsou přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. (Průcha, Walterová, Mareš, Pedagogický slovník, 1995) Integrace žáka se specifickou poruchou učení nebo chování, s dyslexií, s dysortografií, s dysgrafií, s dyskalkulií, s dyspraxií nebo s poruchami aktivity a pozornosti do běžné třídy základní školy je hledání a uplatňování takových postupů při školním vzdělávání, které by svou náročností odpovídaly schopnostem žáka. Žáci se SPUCH jsou schopni podávat dobré výkony, pokud jim jsou vytvořeny vhodné podmínky a voleny správné postupy. (Učitelské noviny 2009) Školní vzdělávací programy malotřídních škol dnes počítají s integrací dětí s ADHD a vývojovými poruchami učení. U takto postižených dětí se uplatňují speciální pedagogické zřetele, metody a postupy. Pedagogičtí pracovníci jsou kompetentní pomoci žákům rozvíjet jejich vnitřní potenciál a podporovat jejich sociální integraci. Tito žáci bývají zařazeni do běžných tříd. Školy spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami a na jejich doporučení vytvářejí individuální vzdělávací plány, které vycházejí z konkrétních vzdělávacích potřeb dítěte. I na malotřídce se uplatňuje individuální přístup, používání odlišných metod výuky a tolerantní hodnocení. Tyto školy také nezapomínají na žáky mimořádně nadané. Těmto žákům je také nabízena speciální forma výuky.



## 6 Školní třída na malotřídní škole

Spojené ročníky svojí podstatou nutí žáky k samostatnosti a to z nich činí jedince schopné uspět v mnoha životních situacích. V České republice může být malotřídně organizován pouze I. stupeň základní školy (první stupeň tvoří pět ročníků). V některé ze tříd malotřídní školy jsou tedy vyučováni žáci více než jednoho ročníku. Tyto třídy se pak označují jako spojené ročníky nebo také kombinované třídy. (Knotová D., Trnková K., Konference Trnava, říjen 2007) Vyhláška č. 48/2005 Sb. stanovuje potřebný počet žáků tak, že jednotřídní škola prvního stupně musí mít nejméně 10 žáků ve třídě, dvoutřídní škola nejméně 12 žáků v průměru na jednu třídu, trojtřídní škola nejméně 14 žáků v průměru na jednu třídu a škola tvořena čtyřmi a více třídami má nejméně 15 žáků v průměru na jednu třídu. (MŠMT) Děti ve spojených ročnících pracují ve skupinkách, jsou nuceny navzájem si pomáhat a zároveň se více spoléhat samy na sebe. Učitel vždy pracuje jen s jednou skupinkou dětí a ostatní musí pracovat samostatně. Každé dítě se časem naučí soustředit se jen na svou práci, podat co nejlepší výkon aniž by ho k tomu někdo vybízel a stále jej kontroloval. Každý podle svých sil a schopností.

## 7 Práce učitele

*„Kdybychom v této knize opomenuli zabývat se učitelem, bylo by to asi totéž, jako bychom na nebeské obloze přehlédli měsíc či hvězdy.“* (Průcha, 2001) Profese učitele je jednou z nejstarších v kulturních dějinách lidstva.

Co je vlastně profese učitele? Co o ní víme? Má profese učitele shodné rysy s jinými „uznávanými“ profesemi? Na základní otázku – „Je učitelství profese?“ poukazují odborníci na to, že až do 20. století měli učitelé relativně nižší odbornou přípravu pro své povolání (ve srovnání s inženýry, lékaři aj.) a současně i relativně nižší pravomoc rozhodovat o podmínkách svého povolání. To platí nejen o zahraničních ale i českých učitelích.

Když se zamyslíme: je kantořina povolání nebo poslání? Učitelé. Lidé, kteří se podílejí na výchově mladých lidí. Tito lidé se podílejí i na výchově ratolestí a později i mládeže. Ať chceme, nebo ne, naši učitelé jsou lidé, kteří se bezprostředně podílejí na tvorbě zdravého pohledu mladého člověka na život. Když rodina selže, učitel může dítěti vtisknout do srdce pocit, že někomu záleží na životě, který ono dítě vede. Oni jsou ti, kteří nás učí zodpovědnosti. „Kantořina“ je podle mého názoru spíše poslání, nežli povolání. Vždyť tuhle práci opravdu nemůže dělat jen tak někdo. Stát se právníkem, být technik či historik... To všechno se dá naučit. Ale trpělivost, jistá dávka empatie a moudrost (nikoli inteligence, ale moudrost)... To jsou vlastnosti, které každý nemá a se kterými se u učitelů ve většině setkáváme.

Každé povolání je něčím zajímavé, každé povolání má své klady a zápory, ale na které povolání jsou kladeny takové nároky jako na povolání učitele. Dobrý učitel musí mít velmi dobrý vztah se svým žákem, je velmi důležitým faktorem a má výrazný vliv na formující vztah žáka k učebnímu předmětu, na jeho pracovní výsledky a vědomosti. Ovlivňuje současně i domácí přípravu žáků na vyučování a vztah žáků ke škole vůbec.

### **7.1 Požadavky na výkon učitelské profese:**

- nutnost neustálého soustředění
- všeobecné a odborné vzdělání učitele / znalost oboru, jemuž vyučuje
- pedagogické a psychologické vzdělání / zkvalitňuje průběh výuky a výchovy
- pedagogický takt a citlivost v jednání s mládeží / znalost lidské a dětské psychiky – křikem a nadáváním nikdy nic nevyřešíme
- morální profil učitele / např. čestnost, odpovědnost, pracovitost, skromnost, lidskost a vyrovnanost
- společenská způsobilost, vztah k mládeži a učitelství / projevuje se radostí z kontaktu s mladými lidmi, být ochoten se vychovávanými zabývat + spokojenosti se svou profesí
- osobnostní způsobilost / nemít tak časté výkyvy nálad, mít dostatek trpělivosti, sebeovládání, cílevědomosti, rozhodnosti a důslednosti

- estetický profil učitele / kultura projevu, vystupování, péči o zevnějšek, ale i o prostředí školy, třídy, dílny. Vztah k umění, přírodě, ke kultuře
- fyzická zdatnost a zdravotní stav
- vysoká a pro pedagogický proces vyhovující úroveň paměti, myšlení, pozornosti a citového života
- dobré organizační předpoklady
- motivační způsobilost / lásku ke své práci, žákům, radost z něčeho nového a nepoznaného, učitel pro svou motivaci potřebuje – morální i materiální ocenění od zaměstnavatele, kolegů, blízkých, ale i od společnosti
- vyhovující temperament

## **8 Práce učitele na malotřídní škole**

Práce učitele na malotřídní škole se v mnohém liší od práce učitele na plně organizované škole. Z charakteristik malotřídních škol vyplývá, že na této škole působí vždy jen malý počet učitelů. Obvykle na těchto typech škol působí 2-4 učitelé, včetně ředitele školy. Počet pedagogických pracovníků je tedy dán počtem tříd ve škole. V každé třídě působí vždy jeden učitel bez ohledu na počet ročníků a dětí v dané třídě. V těchto školách je kvůli malému počtu dětí často práce učitele doplněna o práci vychovatele v družině anebo naopak vychovatelé ke své práci přibírají i několik vyučovacích hodin, většinou výchovy.

Pro pedagoga na malotřídní škole představuje výuka a příprava na vyučování značnou náročnost na realizaci výuky pro více ročníků. I přes náročnost příprav na vyučování i samotnou výuku jsou zde určité klady a tím je menší riziko rutinizace práce nebo pestrá paleta výchovných metod pro žáky. Učitel si před vstupem do vyučování musí dokonale rozvrhnout svou práci. Zatímco se věnuje jedné třídě přímo, výklad látky, diktáty, práce na tabuli, druhému oddělení musí uložit samostatnou práci. Učitel, který pracuje např. přímo s jedním oddělením své třídy, musí mít zainteresovaný přehled o práci žáků, kteří v té době pracují různým tempem samostatně. Je proto třeba, aby měl připraveny úkoly

s rozšiřujícím případně prohlubujícím učivem, pro ty, kteří předčasně splnili uložený úkol. Stejně tak musí být připraven zareagovat a poskytnout pomoc samostatně pracujícímu žákovi, který se neví s řešením úlohy rady. Při probírání nového učiva, má učitel vzhledem k malému počtu dětí v ročníku možnost okamžitě učivo procvičit a přesvědčit se, zda danému jevu všichni žáci dobře rozumí, případně zjistit kde, v čem a u koho jsou jaké problémy a na vzniklou situaci okamžitě reagovat.

Aby byla výuka efektivní jak pro žáka, tak i pro pedagoga je velmi důležité sestavit rozvrh hodin tak, aby se ve třídě, kde jsou dva ročníky, vyučovali společně např. hlavní předměty (matematika, český jazyk), u starších dětí potom přírodověda a vlastivěda a ve třídách, kde jsou děti od sebe věkově vzdálenější např. první a čtvrtá třída, kdy se musí pedagog více věnovat prvňákům, má starší ročník volnější předmět (čtení). Pro páté třídy se ve většině malotřídních škol učitelé snaží sestavit rozvrh hodin tak, aby na hlavní předměty a jazyk, byly tyto třídy samostatné. Učitel na malé škole má možnost věnovat se skutečně každému dítěti zvlášť. Nejvíce se to projevuje u prvňáčků. Při čtení se v hodině každý dostane několikrát na řadu. Každý se dostane ke slovu. Práci učitel ihned kontroluje a malé dítě dostává okamžitě cennou zpětnou vazbu. Zatímco jeden teprve slabikuje, druhý už si dokáže sám přečíst knížku. A nakonec každý podle svých sil bez stresu a nervů dojde k cíli. A hlavně dostává dítě pevný základ, na kterém může dál stavět.

### **8.1 Přímé vyučování na malotřídní škole**

Přímé vyučování, neboli frontální, patří na malotřídní škole mezi důležité formy vyučování, učitel má možnost přímo působit na žáky. Díky přímému vyučování, má každé dítě dostatek prostoru k verbálnímu projevu. K verbálnímu projevu patří výklad nového učiva, prohlubování, upevňování a procvičování získaných poznatků. Základem přímého vyučování je, že učitel pracuje přímo s dětmi podle daných učebních plánů. Děti by měly při této formě vyučování udržet pozornost a snažit se osvojit si bez problému probírané učivo. Přímé vyučování dává dostatek prostoru k verbálnímu projevu všech zúčastněných. Mezi hlavní úlohy přímého vyučování na malotřídní škole patří bezesporu kromě výkladu nového učiva. Na malotřídní škole je přímé vyučování složitější než na plně organizované škole. Velkou roli hraje počet ročníků ve třídě.

Učitel musí dopředu vědět, s jakým ročníkem bude probírat novou látku, v tu samou dobu musí uložit samostatnou práci druhému oddělení. Petlák (1998) dodává, že přímé vyučování má být součástí každé vyučovací hodiny, kdy má učitel využívat různé pedagogické metody.

## **8.2 Samostatná práce na malotřídní škole**

Samostatná práce je na malotřídní škole součástí každé vyučovací hodiny. Velkou výhodou je, že vede děti k samostatnosti. Při této formě vyučování získávají žáci poznatky vlastním úsilím a následně jejich zpracováním. Žák má vytyčen daný cíl a ten se sám bez pomoci pokouší a pokouší se ho dosáhnout.

Samostatná práce klade na žáka určité nároky.

- Schopnost řešit samostatně dané úkoly.
- Používat vědomosti a dovednosti v daných podmínkách.
- Samostatně překonávat potíže a překážky.
- Důležité je vlastní úsilí.

## **8.3 Formy samostatné práce**

- S učebnicí, pracovním sešitem, počítačem, doporučenou vyhledanou literaturou, internetem.
- Pozorování určitých dějů a následně jejich zpracování.
- Samostatná experimentální činnost včetně zpracování.
- Samostatné studium.

Samostatná práce musí být srozumitelně zadána, kontrolována ze strany pedagoga, je zadávána k přiměřenosti úkolů a schopnostem žáků. K samostatné práci je důležité přistupovat a seznamovat s ní děti postupně. Je zapotřebí systematické a cílevědomé

výchově, ve které jde většinou o správné organizaci výuky, o zkušenostech pedagoga a schopnosti ověřovat výsledky samostatné práce žáků. Samostatná práce musí být, přiměřenosti úkolů, mentalitě a silám dětí. (Musil, 1958; Sedláček, 1964)

Tupý (1978) uvádí, že schopnost samostatně pracovat se vyvíjí postupně. Při systematické a cílevědomé výchově navzájem na sebe působí mnoho různých faktorů, jež přispívají k celkovému rozvoji a přípravě na samostatnou práci. Jde zejména o organizační činnosti, schopnost správně a pohotově reagovat na podněty učitele, schopnost analyzovat zadanou práci a najít vhodné řešení a schopnost ověřovat úspěšnost samostatné práce žákem.

Tento druh učení umožňuje žákům realizovat jejich nápady a učí je samostatnosti a odpovědnosti. Samostatná práce se dnes dostává stále více do popředí zájmu.

## **9 Školní třída na malotřídní škole**

Spojené ročníky svojí podstatou nutí žáky k samostatnosti a to z nich činí jedince schopné uspět v mnoha životních situacích. V České republice může být malotřídně organizován pouze I. stupeň základní školy (první stupeň tvoří pět ročníků). V některé ze tříd malotřídní školy jsou tedy vyučováni žáci více než jednoho ročníku. Tyto třídy se pak označují jako spojené ročníky nebo také kombinované třídy. (Knotová D., Trnková K., Konference Trnava, říjen 2007) Vyhláška č. 48/2005 Sb. stanovuje potřebný počet žáků tak, že jednotřídní škola prvního stupně musí mít nejméně 10 žáků ve třídě, dvoutřídní škola nejméně 12 žáků v průměru na jednu třídu, trojtřídní škola nejméně 14 žáků v průměru na jednu třídu a škola tvořena čtyřmi a více třídami má nejméně 15 žáků v průměru na jednu třídu. (MŠMT) Děti ve spojených ročnících pracují ve skupinkách, jsou nuceny navzájem si pomáhat a zároveň se více spoléhat samy na sebe. Učitel vždy pracuje jen s jednou skupinkou dětí a ostatní musí pracovat samostatně. Každé dítě se časem naučí soustředit se jen na svou práci, podat co nejlepší výkon aniž by ho k tomu někdo vybízel a stále jej kontroloval. Každý podle svých sil a schopností.

Jak jsem již uvedla, na malotřídní škole jde přímá práce učitele ruku v ruce se samostatnou prací žáků. Jakým způsobem je vyučovací hodina členěna, z hlediska samostatné práce a přímého vedení, závisí na učiteli, vyučovacím předmětu, výchovném cíli, úkolu, apod. (Musil, 1958) V rámci vyučovací hodiny je poměr přímého vedení a samostatné práce jiný. Vzájemně se liší kvalitou, formou a i z časového hlediska jsou rozdílné. Je proto důležité si uvědomit, kdy zařadit během vyučovacího procesu přímé vedení žáků, v jaké bude podobě, jaký bude mít smysl, apod. a na druhé straně se musí počítat s tím, kdy se uskuteční samostatná práce žáků. Protože musí probíhat v souladu s cílem vyučování, s přímým vedením i se specifickými individuálními potřebami žáků. (Tupý 1978) Hlavní výhodou spojených ročníků je malý počet dětí ve třídě. Díky tomu je jednodušší pro pedagoga učivo jednomu oddělení vysvětlit a zároveň zjišťovat a procvičovat látku adekvátně ke schopnostem žáků. Každý žák má dostatek času na vypracování úkolu, kontrolu a hodnocení. Má možnost využít všechny dostupné názorné pomůcky, knihy a učebnice. Ve spojeném ročníku se vyučují vždy starší žáci s mladšími a díky tomu mají možnost výběru a po dokončení práce poprosit staršího spolužáka o kontrolu či vysvětlení. Starší žáci jsou zde přirozeními „vychovateli mladších“, děti jsou naučeni, zvyknou si a tedy vzájemná tolerance, pomoc je zde samozřejmostí. Jak již jsem ve své práci zmínila, je zde mnohem menší riziko šikanování díky malému počtu žáků, nedochází zde k výsměchům, ponižování, pro žáky jsou zde stanovena jasná pravidla.

Jestliže navštěvuje školu nadaný žák, má možnost zapojit se do výuky starších spolužáků, naopak slabší děti mají možnost upevnit si učivo s mladšími dětmi.

Mnozí lidé mají předsudky, myslí si, že výuka ve spojených ročnících může vyrušovat jejich ratolest. Ale žák, který je zvyklý pracovat, chce být hrdý na svoje výsledky a poctivě plnit svoje úkoly, se vyrušovat nedá.

## 10 Volný čas na malotřídní škole

Volný čas je čas, který nám zbývá po splnění všech povinností v zaměstnání, domácnosti a po uspokojení všech biologických a sociálních potřeb. Je to čas, který si sami můžeme vyplnit podle svých představ.

Podobné je to i u dětí. Děti mají také své povinnosti ve škole i doma. Jak správně využít svůj volný čas je pro děti obzvlášť v dnešní době velmi důležité. Způsob trávení volného času od nás děti dědí. Pokud sami využíváme volný čas aktivně, pravděpodobně si tento vzorec chování osvojí i naše děti. Nejspíš navštěvují nějaký kroužek, odpoledne tráví na hřišti nebo venku s kamarády na kole. Pokud ovšem všechen volný čas trávíme pasivně zavření v bytě, naše děti dělají to samé.

Jestliže děti správně směřujeme, tak např. honička, hra na zoo, vybíjená, postavení domečku pro brouky, to všechno děti stihnou během jednoho odpoledne, kdy mají volno. Je to jejich přirozená potřeba. Vybít energii, která se v nich nasbírá po celou dobu sezení v lavici. Tedy pokud mají štěstí, a mají příležitost jít ven a vyběhat se. Přirozené prostředí pro velmi dobré a účelné trávení volného času nabízí venkov. Ve městech přibývají nákupní centra, výstavby rodinných domů a prostředí na hraní ubývá. Ve velkých městech navíc stoupá strach rodičů z různých nebezpečí jako velký počet aut, kontakt s nebezpečným materiálem, výskyt pouliční kriminality apod. Na druhou stranu město může nabízet větší počet zájmových kroužků, ale dítě potřebuje nějaký čas samo pro sebe. Vybít energii na hřišti, v ulicích malé obce, u kamarádů na zahradě apod. Venkov a venkovská škola spolu se školní družinou dokáže dítě přivést na správnou cestu jak využít volný čas. Školní družina stejně jak na plně organizované škole, tak na škole malotřídní, je důležitým zařízením pro výchovu dětí mimo vyučování. Nemá jen zajišťovat péči v době, kdy se jim nemohou věnovat rodiče, ale je důležitým partnerem rodiny i školy. Zabezpečuje pro děti odpočinek, rekreaci i zájmové činnosti. Školní družina poskytuje dětem bezpečné prostředí. Ve školní družině se děti vychovávají k smysluplnému využívání volného času a dostávají dostatek námětů k jeho naplňování.



Školní družina je místo pro:

- Zájmové vyžití dětí
- Regeneraci sil po vyučování
- Pro radost
- Rozvoj tvořivosti
- Posilování sebevědomí
- Pro komunikaci

Instituce pro výchovu mimo vyučování mohou dobře plnit své úkoly, pokud k tomu mají vyhovující materiální a prostorové podmínky. (Pávková – Pedagogika volného času 2008) Malotřídní školy jsou oproti velkým školám méně dotovány, peníze na vybavení se snaží získat od obce, od sponzorů a můžeme říci, že dnešní malotřídky se v materiálním vybavení velmi přiblížily městským školám. Interaktivní tabule, počítačové učebny, školní knihovny, vybavenost školních družin je na velmi dobré úrovni. Po této stránce nabízí dětem velmi dobré využití volného času. Od venkovských učitelů se očekává, že jejich práce neskončí výukou, ale že budou ochotni udělat po vyučování něco navíc pro děti a pro obec. Většinou oni si organizují kroužky, kterých je na těchto typech škol také mnoho. Trnková (2010) uvádí, že zájmové kroužky organizují na 91, 4% malotřídek. Více než polovina těchto škol organizuje jednorázové akce. Nabízené kroužky jsou např. pěvecký sbor, pohybové hry, výuka cizího jazyka, hra na hudební nástroj, zdravotnický kroužek, výtvarná dílna aj. Nemohu opomenout to, že veškeré kroužky, které si vede pedagog sám, jsou bezplatné a ani pedagog za ně není honorovaný. Další velkou předností pro trávení volného času na venkově je pobyt venku. Škola na venkově nabízí možnost pobytu v přírodě, jejího poznávání a i ochranu a příležitost prožívat její rozmanitost. Na některých malotřídních školách se rozbíhá a velmi osvědčuje výuka v přírodě. Školy si pořizují zahradní altány a v průběhu jara a podzimu se děti vyučují venku na čerstvém vzduchu. Důležitou součástí malotřídní školy a trávení volného času pro děti je angažovanost škol ve prospěch veřejného života

obcí. Spolupráce školy a zřizovatele je nevyhnutelná. Obec jako zřizovatel má povinnost starat se o školu a škola je na podpoře obce závislá. Obec a škola spolupracují po mnoha stránkách. Většina škol společně s obcí každoročně pořádá spoustu společenských a kulturních akcí, do kterých se zapojují děti se svými vystoupeními. Pořádají dětské karnevaly, výstavy, Masopustní reje, Staročeské Máje, vystoupení k dalším příležitostem jako slavná výročí obce, výročí založení školy, školní akademie, rozsvícení vánočního stromu apod. Většina těchto akcí se neobejde bez dětí a je velmi důležité, když děti vědí, co jsou tradice, jak je ctít a jak je příjemné účastnit se a spolupracovat na jejich realizaci. V neposlední řadě i malé obce nabízejí pro děti mnoho dalšího vyžití a to v podobě spolků, které na vsi působí a které také spolupracují se školou. Většina chlapců v malých obcích navštěvuje nabízené aktivity jako fotbal, florbal, tenis, stolní tenis, myslivecké sdružení nabízí svou pomoc pro trávení volného času, taktéž chovatelské spolky. Pro děvčata zde bývají sokolské aktivity, různá cvičení, tance a spousta jiných, pro děti důležitých aktivit.

Volnočasové aktivity školy ve dnech školní docházky odkrývají zájmy a nadání dětí a mladých lidí, rozvíjejí je samy nebo tomuto rozvoji dávají podněty. Jejich prostřednictvím pomáhají utvářet pozitivní vztah dětí a mladých lidí k dalším způsobům vzdělávání prostřednictvím volnočasových aktivit, k budoucí profesi a k celému životu. (Hofbauer, 2004)

## II. Praktická část

### 11 Úvod

Vzhledem k tomu, že pracuji jako vychovatelka na malotřídní škole, se mě velmi dotýká problematika fungování malotřídek. Vědomost veřejnosti je velmi důležitá pro zachování malotřídek a může pomoci při dalším rozhodování zřizovatelům, jestli zřídit, zachovat či zrušit školu v jejich obci. Chtěla bych tímto pomoci rodičům při jejich rozhodování o volbě školy jejich dětí.

Všechny rodiče zajímá, co jejich dětem může škola nabídnout, jakou má pedagogickou úroveň, materiální vybavenost, kroužky pro žáky.

Cílem práce je charakteristika malotřídní školy v obci Sokoleč u Poděbrad, která zahrnuje hlavní oblasti týkající se výchovy a vzdělávání (materiální vybavení, klima školy, kvalitu výuku aj.) Pracuji jako vychovatelka v této škole 11 let, dobře znám prostředí, děti a jejich rodiče. Mám zkušenosti s výukou ve spojených ročnících, protože jako vychovatelka doplňuji svůj úvazek o výuku tělesné výchovy a prvouky. Nespočetněkrát jsem suplovala za kolegyně v době jejich nepřítomnosti. Díky mým zkušenostem mohu reálně posoudit kvality naší jednotřídní školy.

Naše škola má zájem na tom, aby děti byly ve škole spokojené a aby se práce naší školy dále zkvalitňovala. Zpětnou vazbu od dětí a jejich rodičů o kvalitě naší práce využíváme k odstranění případných problémů. Ve své práci jsem použila k objektivnímu posouzení činnosti školy nestandardizované anonymní dotazníky pro děti a rodiče.

Dotazník pro děti tvoří 10 otázek. Děti mají vybírat odpovědi z pěti nabízených variant. Děti s dotazníkem seznámili třídní učitelky, malým dětem případně poskytly pomoc, starší pracovali samostatně.

Dotazník pro rodiče tvoří 10 otázek, podařilo se ho doručit 37 rodičům. Návratnost byla 100%. Také rodiče měli možnost vybírat z pěti variant odpovědí

## 12 Charakteristika školy

### 12.1 Identifikační údaje

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| Název školy                   | Základní škola a mateřská škola letce Františka Nováka Sokoleč   |
| Adresa školy                  | Sokoleč 41, 290 01 Poděbrady   |
| Ředitelka školy               | Mgr. Iveta Sixtová   |
| Telefon                       | 325 654 640  |
| E-mail                        | skola@sokolec.cz   |
| Adresa internetové stránky    | www.skolasokolec.cz  |
| Právní forma                  | Příspěvková organizace   |
| Název zřizovatele             | Obec Sokoleč   |
| Přehled hlavní činnosti školy | Organizace je základní škola s mateřskou školou, školní družinou a školní jídelnou. Její činnost je vymezena zákonem č. 561/2004 Sb., předškolním, základním, středním, vyšším odborným a jiným vzděláváním(školský zákon) a vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 107/2005 Sb., o školním stravování. |
| <b>Součásti školy</b>         | <b>Kapacita</b>  |
| Mateřská škola                | 36   |
| Základní škola                | 45   |
| Školní družina                | 23   |
| Školní jídelna                | 120  |

Tabulka č. 1 Identifikační údaje

## **12. 2 Historie školy**

V roce 1798 byla povolena škola v Sokolči. Začalo se vyučovat 5. listopadu 1798 v najaté chalupě *Karla Bacilky*. Budova, ve které se škola nachází nyní, se začala stavět v r. 1903. Vysvěcena a uvedena do provozu byla o rok později. V listopadu 1920 byl do budovy zaveden elektrický proud. Po druhé světové válce byly ve škole provedeny velké změny. Ve třídách byly položeny parkety, jako první na okrese měla škola ve třídách elektrické zářivky. Do tříd byl zaveden vodovod a stahovací rolety, všechny místnosti byly vymalovány. Další významnější úpravy byly provedeny v šedesátých letech minulého století. O deset let později se začalo se stavbou školního hřiště. V devadesátých letech byla provedena přístavba mateřské školy a tělocvičny. V lednu 2001 se ve škole objevuje první počítač. V současné době má obec Sokoleč 920 obyvatel. V obci vznikají nové stavební parcely a proto si je obecní úřad vědom toho, že musí v obci školu zachovat a investovat do ní spoustu času a peněz. V minulosti bývala škola vždy pýchou obce. Kantoři byli grantem vzdělanosti, stáli v čele kulturního života, udržovali tradice a národní povědomí. Pokud škola zanikla, řada aktivit padla. Pracuji jako vychovatelka na malotřídní škole v Sokolči a jsem velmi ráda, že mohu působit na škole, kde si zastupitelstvo v čele s panem starostou plně uvědomují, že je naše škola krásná, plně vybavená a udržovaná.

## **12. 3 Současný stav malotřídní školy**

V roce 2009 začala rozsáhlá rekonstrukce školy. Byla přistavěna nová družina, počítačová třída, rozšířily se prostory mateřské školy, která je v právní subjektivitě se školou. Tím se navýšila kapacita o deset dětí, které se v budoucnu jistě hodí. Dále byly zatepleny obvodové stěny budovy, zatepleny stěny celé budovy, zrekonstruovaná celá střecha. Byla vyměněna dřevěná okna za plastová. Škola dostala novou fasádu, nové hlavní dveře, na všech chodbách byla položena nová dlažba. Budova byla kompletně vymalována. Nesmím zapomenout na rekonstrukci školní kuchyně, pro kterou bylo zakoupeno nové vybavení. V současné době se buduje úplně nová školní zahrada, kde vyrůstá školní hřiště s basketbalovými koši, hřiště na fotbal, doskočiště a hřiště s prolézačkami, s houpačkou a skluzavkou pro menší děti. V období jara a podzimu

využíváme k výuce letní školu, což je krytý altán na zahradě školy, vybavený stoly a lavičkami.

Materiální a technické podmínky jsou velmi dobré. Škola je vybavena pomůckami, učebnicemi, učebními texty, výukovými programy na PC. Počítačová síť je rozvedena do všech učeben i do školní družiny. Všichni mají volný přístup na internet, používají tiskárnu i kopírku. Průběžně je zlepšováno školní prostředí obnovou žákovského nábytku v učebnách a školní družině. Každá třída má moderní výškově nastavitelné lavice, tabule na fix. V každé třídě mají děti počítač a interaktivní tabuli. V zadní části tříd nesmí chybět hrací kout s kobercem, který slouží k výuce a relaxaci dětí.

V době volna a přestávek mohou děti využívat odpočinkové kouty ve třídách a školní zahradu. Školní družina je nově vystavena v zadní části budovy s výhledem do zahrady. K volnočasovým aktivitám se využívají prostory herny, tělocvičny, školní zahrady, les za školou a hřiště v obci.

Přestože jsme malá vesnická škola, pracovní prostředí a vybavení školy je vynikající.

Když obec navštívil náměstek hejtmána Středočeského kraje, řekl: „Máte školu v takovém pořádku, že by měla nejméně 50 let sloužit bez dalších investic.“ Obyvatelé obce mohou být hrdí, protože škola je vizitka a základ obce.

#### **12. 4 Charakteristika pedagogického sboru**

Pedagogický sbor tvoří 4 učitelky a jedna vychovatelka. Pedagogický sbor je plně kvalifikovaný. Vedení školy se snaží, aby alespoň jedna vyučující absolvovala studium speciální pedagogiky nebo kurzy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, zaměřené na děti s vývojovými poruchami učení a vedení ambulantních nácviků. Všechny učitelky jsou proškoleny v problematice ochrany při mimořádných událostech a mají základní kurz první pomoci. Velikost školy umožňuje všem pracovnícím být v každodenním osobním kontaktu. Společně potom řešíme vše potřebné. Výuku, nové poznatky, prospěch a chování žáků.

## 12. 5 Počet a rozdělení žáků ve škole

Kapacita základní školy je 45 žáků. V současné době navštěvuje školu 39 žáků.

Rozdělení do tříd:

| <b>Třída</b>            | <b>Počet žáků</b> | <b>Z toho chlapců</b> | <b>Z toho dívek</b> |
|-------------------------|-------------------|-----------------------|---------------------|
| I. ( 3. ročník )        | 13                | 8                     | 5                   |
| II. ( 1. a 2. ročník )  | 16                | 9                     | 7                   |
| III. ( 4. a 5. ročník ) | 10                | 5                     | 5                   |
| <b>Celkem</b>           | <b>39</b>         | <b>22</b>             | <b>17</b>           |

Tabulka č. 2 Rozdělení žáků do tříd

## 12. 6 Zaměření výchovně vzdělávací práce školy

Zaměření školy je zpracováno ve školním vzdělávacím programu „Dobrý start“. Základní myšlenkou celého vzdělávacího programu je otevřenost školy všem dětem, rodičům, veřejnosti – a to jak obsahem vzdělání, demokratickými principy, respektováním žáka jako osobnosti, vztahy ve škole, naplněním nejzákladnějších potřeb, společnými prožitky učitelů, rodičů a žáků, rozvíjením samostatného myšlení a odpovědného rozhodování, spřízněnost s přírodou a jejími zákony. Důležitou úlohu plní právě v této oblasti činnost školní družiny a nabídka zájmových kroužků. Též organizování jednotlivých akcí i celoškolních akcí v průběhu školního roku.

Vize otevřeného partnerství vychází z poznání, že škola tvoří vždy sociální systém s mnoha vnitřními a vnějšími vztahy. Otevřený systém má větší šance dobře fungovat a být prospěšný lidem. Komunikace a vztahy uvnitř školy i navenek s rodiči a veřejností jsou jedním z nejdůležitějších témat pro školu. Proto je kladen důraz na dobrou spolupráci s rodiči, se školskou radou i zřizovatelem. Velmi významné je také úsilí školy o prohloubení jazykových dovedností. Důraz v učebním plánu je kladen na informační a komunikační technologii. Škola považuje za nutné naznačit cestu ke

zdravému životnímu stylu, vést žáky ke schopnosti kulturního a estetického prožitku, či vlastní tvořivosti.

Nejdůležitější úkoly lze shrnout do následujících bodů:

- 1) Poskytovat kvalitní vzdělání zaměřené na „aktivní dovednosti žáků“.
- 2) Rozvíjet schopnosti nadaných žáků.
- 3) Pomoci žákům se speciálními vzdělávacími potřebami-ambulantní nácviky.
- 4) Podporovat rozvíjení pohybových schopností žáků ve školních i mimoškolních aktivitách.
- 5) Rozvíjet komunikační dovednosti žáků
  - v mateřském jazyce
  - v cizím jazyce
  - v informačních a komunikačních technologiích
  - v sociálních vztazích

## **12. 7 Klima školy**

Na naší škole panuje uvolněná, příjemná atmosféra – dalo by se říci téměř rodinná. Všichni se navzájem dobře znají, pomáhají si, zajímají se jeden druhého. Naše škola představuje pro děti zázemí, pro které je charakteristická pravidelná komunikace a vzájemná spolupráce, vzájemné pochopení. Vždy, když v pondělí ráno přicházejí žáci do školy, jejich první cesta je do společného kolektivu v jedné třídě, kde probíhají „Ranní kruhy.“ Konají se vždy v pondělí. Zde se děti dozvídají, co je v následujícím týdnu bude čekat, co důležitého se bude konat. Děti se tak mohou těšit na inspirativní týden. Ranní kruhy také vedou k pocitu sounáležitosti a zodpovědnosti. Probíhají zde se všemi dětmi důležité besedy na téma šikana, alkoholová závislost, děti se zde svěřují s tím, co je trápí.

Pro ty, kteří se nechtějí svěřovat přede všemi, máme na školní chodbě papírového Pepu, do kterého mohou vkládat svá přání, ale i stížnosti, svěřit se s problémem, který u nich nastal, a my se potom snažíme s dětmi danou věc řešit.



Potom se rozcházejí do svých tříd a připravují se na výuku.

O většině malotřídních škol, ale také o té naší se hovoří jako o škole, kde nezvoní. Začátek a konec hodiny se přizpůsobuje potřebám vyučujícího i žáků. Protože se ve třídě vyučují dva ročníky najednou, dost často se stává, že nějaké dítě z jednoho oddělení nestihne dokončit samostatnou práci. Aby nemusel učitel dokončit práci se žákem o přestávce, jednoduše hodinu prodlouží např. o 5 minut. Následující hodinu ukončí o 5 minut dříve. Ve druhém ročníku, tedy v 1. a 2. třídě začínají žáci hodinu krátkou písničkou nebo rozcvičkou. Navodí si při tom krásnou atmosféru ve třídě, upevní se vztah dětí s učitelkou, děti vstupují do vyučování pozitivně naladěni.

Na naší škole realizujeme individuální přístup k dětem. Malé počty žáků umožňují vyzorovat dítě, které se liší od jiných např. tím, že nestihne dokončit samostatnou práci, nepochopí zadané téma apod. Pedagogové na naší škole nabízejí dětem, které mají problém s probíranou látkou, vše potřebné vysvětlit po vyučování. Neznamená to, že je dítě po škole (kdyby se mu ostatní posmívali), ale zůstat ve škole o trochu déle po dobrém obědě, pomůže dítěti pochopit, co v dnešní hodině nepochopil. Stačí souhlas rodičů a dítě zůstane o několik minut déle ve škole nebo ho vychovatelka uvolní na krátkou chvíli ze školní družiny. Tato pomoc ze strany školy velmi usnadní domácí přípravu na vyučování jak pro žáka, tak pro rodiče. Ze strany učitele je to „vstřícné gesto“, protože místo „doučování dítěte“ by si mohlo dělat vlastní přípravy na další den a dříve odejít z práce domů. Na naší malotřídní škole si všichni vzájemně pomáháme.

Oblíbené jsou pro děti přestávky. Na naší škole, jak jsem se již zmínila, nezvoní. Vyučující si volí malé přestávky podle své potřeby, velké přestávky mají všechny ročníky společné. Pro trávení volného času o hlavní přestávce děti využívají třídy, tělocvičnu, kde většinou dívky tancují za doprovodu hudby. Chlapci hrají v šatně tělocvičny hry na multifunkčním stole (fotbálek, kulečnick, stolní tenis) nebo hrají hry na PC. V zadních částech tříd jsou připraveny stolní a společenské hry a základní hračky pro mladší děti. V období podzimu a jara, když je ještě teplé počasí, chodíme s dětmi o velké přestávce na školní zahradu, kde se děti odreagují na čerstvém vzduchu.

Děti z naší školy nemají problémy po přechodu na druhý stupeň, jsou samostatné a dobře připravené.

## 12. 8 Kvalita výuky

Žáci se na malotřídní škole v Sokolči vzdělávají podle vzdělávacího programu Základní škola a podle ŠVP pro základní vzdělávání Dobrý start.

Samotnou výuku na naší škole zpestří velmi útulné třídy. Díky malému počtu žáků v každé třídě si přizpůsobí výuku podle svého přání. Kdykoliv mají pocit, že se jim prostředí třídy zdá stále stejné, mohou si přestěhovat lavice, jak se jim zalíbí. Jeden měsíc mají školní lavice v jedné řadě vedle sebe, další měsíc si lavice přestěhují do půlkruhu a další měsíc klasicky za sebe. Potom už záleží na dětech, zda dokáží respektovat přání vyučujícího a soustředit se na výuku. Za daných pravidel spolu mohou sedět žáci jiných ročníků, ale opět se musí soustředit více na učivo než na kamaráda.

Pedagogický sbor tvoří kvalifikované učitelky s dlouholetou zkušeností a dlouholetým působením na malotřídní škole. Není pro ně tedy problém, rozvrhnout si výuku tak, aby dokázali kvalitně vzdělávat své žáky při výuce dvou i více oddělení najednou.

Děti od první třídy vedou k samostatnosti. Žák, který přestoupí z mateřské školy do první třídy, se velmi brzo naučí, jak se věnovat své samostatné práci, když vyučující vysvětluje látku druhému oddělení. Začátky jsou vždy těžké, ale díky zkušenostem a šetrnosti pedagogů se za krátký čas děti naučí, učit se ve spojených ročnících. Velkou výhodou je, že si děti ve třídách navzájem pomáhají. Samozřejmostí je, že starší žáci pomáhají mladším a mladší starší děti respektují. Všichni jsou kamarádi a mohou se pochlubit tím, že za celou dobu působení na naší škole nebyla zaznamenána šikana, záškoláctví a jiné druhy sociálně patologických jevů. Objevuje se pouze občasné porušování školního řádu (ztráta žákovské knížky, neplnění úkolů, lhaní). Tyto jevy se všichni společně snažíme eliminovat. Všichni pracovníci se snaží monitorovat nežádoucí chování žáků v rizikových prostorách školy jako je šatna, jídelna, WC a vnější prostory.

Vzhledem k tomu, že jsme škola s malým počtem žáků, daří se nám práce ve skupinách a týmech. Děti spolupracují, dokáží si rozdělit jednotlivé role v týmu.

Velmi zajímavá část vyučování pro děti je práce na koberci. V hodinách vlastivědy, přírodovědy, prvouky a ostatních předmětech kromě hlavních, je vedena výuka

v kroužku v zadní části třídy. Tato výuka je osvědčena při výkladu látky, při prohlížení obrázků, při společných diskuzích.

Náš ŠVP také počítá s integrací dětí s ADHD a vývojovými poruchami učení. Vyučující k těmto žákům přistupují diferencovaně, nechybí individuální přístup při zadané samostatné práci. Při písemných činnostech jsou žákům zadávány kratší písemné celky, je upřednostněn jejich mluvený projev. Vyučující kladou na tyto žáky menší nároky než na ostatní žáky, např. místo diktátů jsou těmto žákům zadávána doplňovací cvičení a opisy textu.

V průběhu vzdělávání je využíváno běžné slovní hodnocení i klasifikace známkou. Rodiče mají možnost požádat o slovní hodnocení o jejich dětech.

To že i malá škola připraví děti kvalitně do života, zajišťují výsledky vzdělávání ve škole. Kromě vlastních testů, které jsou využívány k pravidelnému vyhodnocování znalostí žáků z probraného učiva za určité období, provádí škola testování znalostí žáků prostřednictvím testů Kalibro. Zdokumentované hodnocení, které provádí vyučující, poskytuje objektivní přehled o úrovni znalosti žáků, signalizuje případné nedostatky a specifikuje opatření k odstranění zjištěných nedostatků ve znalostech učiva.

Děti z naší školy nemají problémy po přechodu na druhý stupeň, jsou samostatné a dobře připravené

### **13 Aktivita školy**

Vždy na začátku školního roku jsou žáci a rodiče seznámeni s průběhem školního roku. Přehled plánovaných akcí si také rodiče mohou vyhledat na internetových stránkách školy, které jsou velmi přehledné.

<http://www.skolasokolec.cz/>

Škola nabízí svým dětem velmi pestrý program pro daný rok.

Většina nabízených aktivit je pro celou školu, některé pořádá samostatně školní družina.

Velmi často navštěvují naši školu malá divadélka. Protože máme volné prostory, nabízíme dětem divadla ve škole. Výhodou těchto divadel je, že nejsou tak nákladná

jako když se musí dojíždět autobusem do městského divadla. Herci hrají jen pro žáky naší školy, děti často vtahují do děje, mohou si vyzkoušet vlastní dramatizaci. Několikrát ročně dojíždíme za kulturou do města.

Každý rok se pořádají pro děti a rodiče oblíbené **výtvarné dílny** k danému období. Střídají se vánoční dílny s velikonočními. Dílny bývají většinou v sobotu, aby všichni rodiče přišli a vyrobili si společně s dětmi krásný výrobek. V každém koutku školy jsou pedagogičtí pracovníci a ti pomáhají rodičům s výrobou (svícny, věnce, zdobení perníčků, výroba čertíků, k velikonočním zdobení vajec, velikonoční věnce, pletení pomlázky apod.) Rodiče s dětmi si potom odnesou domů krásnou výzdobu za symbolickou cenu.

K vánoční dílně neodmyslitelně patří každoroční **zpívání u vánočního stromu** před obecním úřadem. Děti předvedou občanům obce svá vystoupení, a vždy se slavnostně rozsvítí **vánoční strom v obci**.

Rodiče i děti jsou na tyto tradice zvyklí a všichni se na ně vždy těšíme.

Vždy na začátku školního roku pořádáme pro prvňáčky přivítání v podobě her a soutěží. Starší děti si připraví program na celé dopoledne většinou na školní zahradě.

Naopak na konci školního roku pořádáme rozloučení s pátáky, pro které si naopak připraví program mladší děti. Žáci posledního ročníku na prvním stupni dostávají medaile a trička s logem naší školy a potiskem, který si sami předem vybrali. Mají tak krásnou vzpomínku na naši školu.

### 13. 1 Soutěže

V dnešní době je nabízeno školám nespočetné množství soutěží v rámci okresu nebo kraje. Také naše škola dává svým žákům možnost ukázat své síly a vědomosti i za hranicemi naší obce. Každoročně se účastníme soutěže Mladý zdravotník, kde soutěžíme jako jediní žáci z malotřídky mezi městskými plně organizovanými školami. Vysíláme vždy jednu hlídku Mladých zdravotníků, tedy 6 dětí a jeden náhradník. Děti z naší školy se zde každý rok necítí příliš dobře, protože mi jediní přijíždíme v tomto

malém počtu, ostatní školy reprezentují jak první stupně, tak stupně druhé. Mají také větší počet náhradníků. Na soutěž vždy přijíždíme připraveni, ale bohužel větší školy dosáhnou většinou lepších výsledků. Přesto naši žáci přijmou nabídku a se soutěží souhlasí.

V čem ale naše škola velmi vyniká, jsou sportovní soutěže mezi malotřídními školami na okrese. Každoročně pořádají malotřídky turnaje ve florbale, vybíjené a fotbale. Můžeme se pyšnit, že skutečně již několik let po sobě obsazujeme pouze první příčky. Pro děti je to velmi inspirativní a diplomy ze soutěží máme rozvěšené po celé budově školy.

Ve sportovních aktivitách děti z naší obce vynikají, protože v obci je několik sportovních klubů, které navštěvuje většina dětí. Mají dobrý základ pro trávení volného času.

Jiným příkladem je environmentální korespondenční soutěž **Zvoneček**. Jejím cílem je :

- pozitivně ovlivňovat děti, mládež i ostatní veřejnost ke vztahu k životnímu prostředí, k přírodě atd.
- zkvalitňovat a rozšiřovat nabídku svých služeb
- v co nejširší míře naplňovat krajskou koncepci environmentální výchovy

Soutěž je nabízena žákům 3. – 7. tříd základní školy. Žáci soutěží v průběhu celého roku a otázky a úkoly se vztahují k ochraně a poznávání přírody. Jiné úkoly jsou pro žáky prvního stupně, jiné pro druhý stupeň.

Celkem jsou čtyři kola. V jednom kole bývají jak otázky teoretické, tak otázky praktické. Většinou bývá na vypracování úkolů limit dva měsíce, tedy spousta času na zjišťování informací a spousta času na tvorbu výrobků.

Děti mohou úkoly plnit ve dvojicích, ale i v týmech, podle náročnosti zadaných kritérií. Soutěžní kola obsahují úkoly zaměřené na výzkumy a poznání, vyhledávání i vlastní tvorbu, součástí jednotlivých kol jsou i úkoly rozvíjející znalosti o nejbližším okolí školy i prvky globální výchovy. Úkoly jsou koncipovány tak, aby přispěly k naplňování

průřezového tématu environmentální výchovy a rozvíjení klíčových kompetencí dětí. V minulých letech jsme plnili úlohy např. na téma **Evropský týden lesů**.

Cílem tématu bylo zviditelnit lesnické a dřevařské odvětví, zvýšit povědomí veřejnosti o významu lesů apod. Jedním z úkolů bylo: **pracovat s ptačím perem**.

K čemu pero slouží? Z čeho se vyvinulo? Z čeho se skládá? K čemu se dá použít? A uměli byste udělat Fotogram? Poznat ptačí pera, namalovat je apod. to vše měla nestarost školní družina, žáci 1. a 2. třídy. Tým 3. 4. a 5. tříd měl na starost poznávat plody rostlin, udělat sbírku plodů, rozpoznávat je, zkoumat, testovat apod. a výsledky zapisovat. Zadání druhého kola se vztahovalo **k zimní tematice**.

Zimní hosté, příroda v sudoku. Vánoční jídlo či dárky atd. Ve třetím kole jsme se zabývali **přírodou a dalšími zajímavostmi našeho okresu**, teploty kolem nás, domácí mazlíčci a chráněné rostliny.

A poslední čtvrté kolo bylo zaměřeno **k jaru**. Rašení pupenů a růst listu stromu, naši plazi, zavedme si svůj svátek nebo Naše zeměkoule. A děti tvořily, malovaly, vyhledávaly na internetu a to mnohdy nejen za pomoci učitelů, ale také rodičů. Některé úkoly jako např. vyrobit přesýpací hodiny nebo vyrobit mikroskop daly zabrat nejednomu tatínkovi. Rodiče při tomto projektu velmi pozitivně spolupracují se školou.

### **13. 2 Výlety, školy v přírodě**

Někteří lidé z města by mohli říci: „Proč jezdí venkovská škola na výlety a školy v přírodě?“ K naší škole výlety neodmyslitelně patří. A že jich není málo. Jezdíme na výlety do přírody, pěší túry, cyklo výlety. Pořádáme výlety na hrady a zámky, kde poznáváme naši minulost, navštívili jsme mnoho skanzenů, na organizovaných výletech jsme skládali zkoušku zručnosti, plnili úkoly ve skupinách. Všechny děti se s nadšením účastní, absenci omlouvá pouze nemoc.

Na školu v přírodě jezdíme každý rok na jaře. Střídáme týdenní pobyty s pobyty na 2 až 3 dny. Většinou vybíráme pobyt na horách a úplně nejlépe je nám na chatě Roxaně v Rokytnici nad Jizerou. Tuto oblast navštěvujeme již několik let. Program máme vždy nabitý soutěžemi, vycházkami, výlety, ale také se trochu učíme. Výborně se o nás stará personál a připravuje výborné jídlo. Občas pro děti vybereme organizovanou školu

v přírodě. Specializované firmy nabízí školy v přírodě s pestrým programem pro děti i pedagogy.

Školy v přírodě jsou zaměřeny na určité téma – indiánská škola, historická škola, škola s centrem outdoorových programů apod.

I tyto pobyty jsou pro děti velmi lákavé, ale pro rodiče finančně náročné. Proto většinou volíme námi organizovanou školu v přírodě.

### **13. 3 Projektové dny**

Projekty děláme spíše krátkodobé, jednodenní. Součástí výuky jsou tematické dny, školní akce, plavecký výcvik a oslavy u příležitosti významných svátků. Projektové dny jsou využívány k realizaci průřezových témat a části vzdělávacího obsahu jednotlivých vyučovacích předmětů pro jednotlivé ročníky. Využívají se metody a formy práce především založené na spolupráci žáků, práce ve dvojicích a skupinách. Děti se vzájemně učí, komunikují s okolím a řeší následné praktické problémy.

Příkladem může být projekt, který děti naší školy absolvovali v rámci celorepublikového vzdělávacího programu Zdravá pětka, zaměřeného na zdravý životní styl, a to především v oblasti zdravého stravování. Cílem programu bylo motivovat děti k přijetí zásad zdravé výživy. Děti pracovaly ve skupinách a postupně se všechny zapojily do ochutnávky ovoce a zeleniny. Dozvěděly se 5 základních podmínek zdravé výživy a stavěly potravinové pyramidy. Zopakovaly si zásady správného stolování a hygieny.

### **13. 4 Aktivity školní družiny**

Rok od roku se střídají inspirativní akce jako je Víčkománie, Kuličkijáda, Drakijáda, Volba Miss a Missáka, každoroční Velké školní putování po okolí obce.

Na co se děti ale nejvíce těší, je rej Čarodějnic.

Vždy během posledního dubnového týdne se školní družina promění v čarodějnou školu. Děti si připravují různá zaklínadla, vymýšlí jména pro čarodějnice, vyrábí čarodějnice z různého materiálu, létají na vyrobených košťatech a opékají vuřty.

Celý týden se zakončí velmi oblíbenou činností jak pro děti, tak pro rodiče a to spaní ve škole. Po opečení vuřtů se přemístíme do družiny, kde na děti ještě čekají hry a soutěže a večer uléhají do svých peřin.

Tato akce se pořádá už několik let a školní družina by se bez ní neobešla. Je mezi dětmi velmi oblíbená.

## **14 Spolupráce s obecním úřadem a rodiči**

Dobrá spolupráce s rodiči je jedním z hlavních cílů školy. Rodiče mohou školu navštívit kdykoliv po vzájemné dohodě s vyučujícím, v době třídních schůzek a v době akcí pro veřejnost. Rodiče jsou o činnosti školy informováni prostřednictvím webových stránek školy.

Velmi dobrá spolupráce probíhá na úrovni škola-zřizovatel. Žáci školy se pravidelně účastní akcí obecního úřadu. Obec a lidé z obce ctí tradice. Dnešní život je ovlivněn mnoha skutečnostmi, které způsobují, že se už lidé nebaví tak společně, jako tomu kdysi bývalo. Některé zvyky se však zachovávají a naše generace a mnohdy i generace mladší je přenáší dál. Na některé tradice máme už jen vzpomínky. V naší obci lidé i děti stojí za to, abychom jim připomínali zvyky a obyčeje a byli bychom rádi, aby pro naše následovníky tradice zůstaly živé.

Mezi tradice patří Masopust, Staročeské Máje, Velikonoce, pálení čarodějnic, zakončení vánočních svátků příchodem Tří králů. Tyto tradice naše obec ctí a zapojuje do nich všechny občany.

V minulém roce na jaře u nás proběhly Staročeské Máje. Díky neúnavné práci hrstky lidí se podařilo vytvořit plán, který nadchnul většinu lidí z obce, vzbudil kladné ohlasy a mnoho lidí a dětí z naší školy se dalo do nelehké práce. Přípravy na Máje nejsou jednoduchou záležitostí. Před inkriminovaným dnem se musí obstarat mnoho podrobností, které jsou nutné pro bezproblémový průběh. Vše začíná již několik měsíců dopředu. Je třeba zajistit kapelu, účinkující, přípravu stromků, nácvik České besedy, kulisy a mnoho dalšího. Dění okolo Májů je společenskou událostí. Zapojuje se téměř celá ves. Také naše škola se zapojila. Velmi dobrý nápad byl, že Českou besedu



nebudou tančit pouze dospělí, ale část besedy zatančí děti ze základní školy a dokonce děti z mateřské školy. Bylo neuvěřitelné, když jsme tanec dětem předvedli a vysvětlili, že to samé se čeká i od nich, nemohli jsme vybrat jen několik párů, tančit chtěli všichni. A tak tančila v kroužcích celá škola. Nácvik nám trval dva měsíce a výsledek byl nádherný. Malé děti v krojích byly velkým zpestřením celého dne, sklidily obrovský potlesk a když na scénu nastoupily děti v krojích z mateřské školy, většina občanů si dojetím poplakala.

Vzpomínky na Máje zůstanou nám i dětem na dlouhá léta a věřím, že v minulém roce nebyly poslední.

Podobně se děti zapojují i do ostatních tradic obce.

## **15 Získávání zpětné vazby**

Pro výchovně vzdělávací práci vytváří naše škola pro děti podnětné, zajímavé a obsahově bohaté prostředí. Výchovu provádíme tak, aby hlavní důraz byl kladen na všechno co je dětem přirozené. Svou podporu a péči jim dáváme v míře, kterou individuálně potřebují a v kvalitě, která jim vyhovuje.

V průběhu každého roku je dětem i rodičům předložen velmi jednoduchý dotazník, kde mají zodpovědět několik otázek týkajících se vzdělání, atmosféry ve škole.

### **15. 1 Vyhodnocení dotazníku žáků**

Žáci si mohli použít k hodnocení jednotlivých otázek škálu odpovědí :

Vždy – někdy – málokdy – ne - nevím.

1. Ve škole se cítím dobře.
2. Paní učitelky jsou spravedlivé.
3. Paní učitelky mají radost, když se ve třídě někomu něco hezkého podaří.
4. Když něčemu nerozumím, mohu se přihlásit a zeptat.
5. Když mám problém, mohu se paní učitelce svěřit.
6. Naše názory na to, co by se ve třídě mělo změnit, berou paní učitelky vážně, dají na náš názor.

7. Když jsme ve škole s něčím nespokojení, můžeme jít za paní ředitelkou.

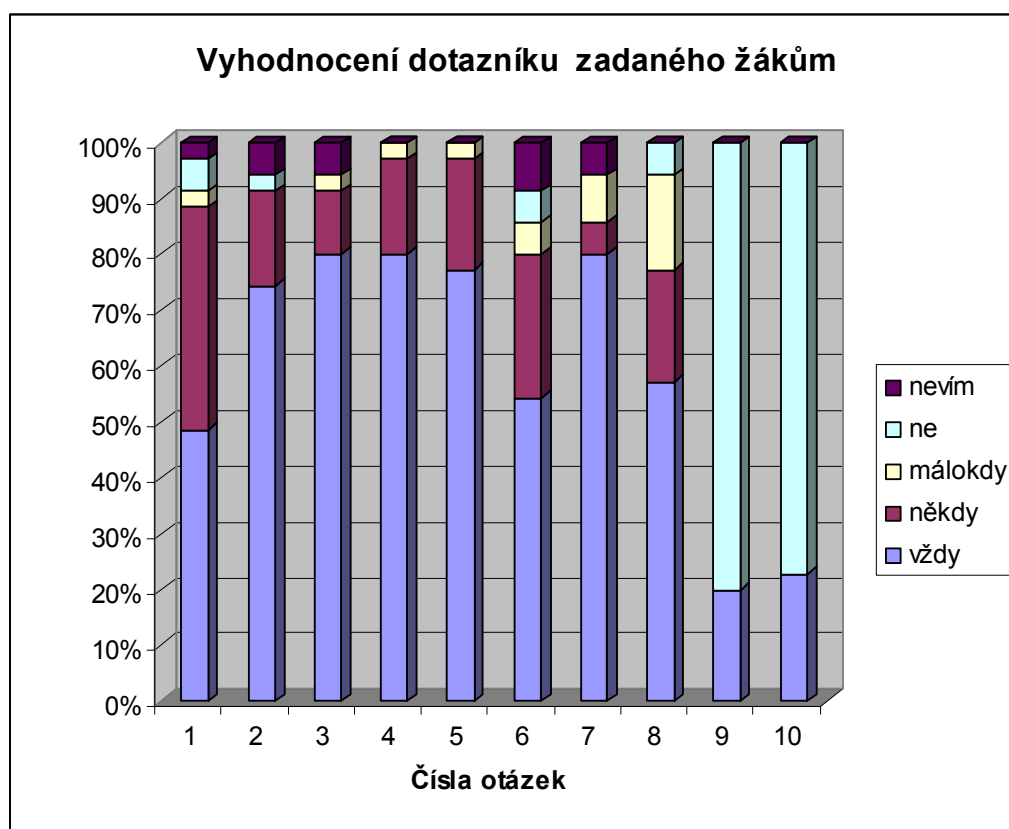
8. Do naší třídy se děti těší.

9. Ve třídě jsou děti, které mi ubližují nebo se mi posmívají.

10. Ve škole jsou děti, které mi ubližují nebo se mi posmívají.

| Číslo otázky | vždy | někdy | málokdy | ne | nevím |
|--------------|------|-------|---------|----|-------|
| 1            | 17   | 14    | 1       | 2  | 1     |
| 2            | 26   | 6     | 0       | 1  | 2     |
| 3            | 28   | 4     | 1       | 0  | 2     |
| 4            | 28   | 6     | 1       | 0  | 0     |
| 5            | 27   | 7     | 1       | 0  | 0     |
| 6            | 19   | 9     | 2       | 2  | 3     |
| 7            | 28   | 2     | 3       | 0  | 2     |
| 8            | 20   | 7     | 6       | 2  | 0     |
| 9            | 7    | 0     | 0       | 28 | 0     |
| 10           | 8    | 0     | 0       | 27 | 0     |

Tabulka č. 3 Vyhodnocení dotazníku žáků



Graf č. 1 Vyhodnocení dotazníku zadaného žákům

Které z dětí by chodilo rádo do školy, raději by se proháněly venku s kamarády. Přesto cca 90 procent žáků se ve škole cítí dobře vždy nebo alespoň někdy. Většina dětí si myslí, že paní učitelky jsou spravedlivé a oceňují, že vyučující mají radost z jejich práce. Téměř všechny děti uvedly, že se nebojí přihlásit a požádat o radu nebo pomoc vyučujícího, nikdo z nich se nebojí ani nestydí, jsou zvyklé, že jim paní učitelky vždy pomohou. Obdobně kladně hodnotí, že se mohou na vyučující obrátit se svým problémem. Děti nemají zábrany vůči svým učitelům a bez větších problémů se svěří s tím, co je trápí. Pokud jde o ochotu učitelů vyhovět návrhům žáků na změny ve třídě větší počet odpovědí někdy je dám tím, že děti mají občas přehnané nebo nesmyslné požadavky. V tomto případě hledají obě strany kompromisy. Tak jako děti chodí se svými problémy, starostmi, za třídní učitelkou, stejně tak mohou oslovit paní ředitelku. Vždy si na ně udělá čas a pomůže vyřešit, co děti trápí.

Většina dětí ve třídách má k sobě velmi kladný vztah. Občas se mezi sebou pohádají, vymění si názory, tak jak to děti dělávají.

Odpovědi dětí potvrzují to, co jsem již uvedla, že v naší škole jsme jako jedna rodina, pomáháme si, když si děti ubližují nebo se jeden druhému posmívají, hned si problému všimneme a řešíme ho. Stejně je to ve třídách i v celé budově školy. V malých prostorách a v malém počtu dětí velmi brzo negativní chování odhalíme.

## **15. 2 Vyhodnocení dotazníku rodičů**

Rodiče mohli použít k hodnocení jednotlivých otázek škálu

zcela souhlasím = vynikající úroveň

spíše souhlasím = přijatelná úroveň

mám výhrady = je co zlepšovat

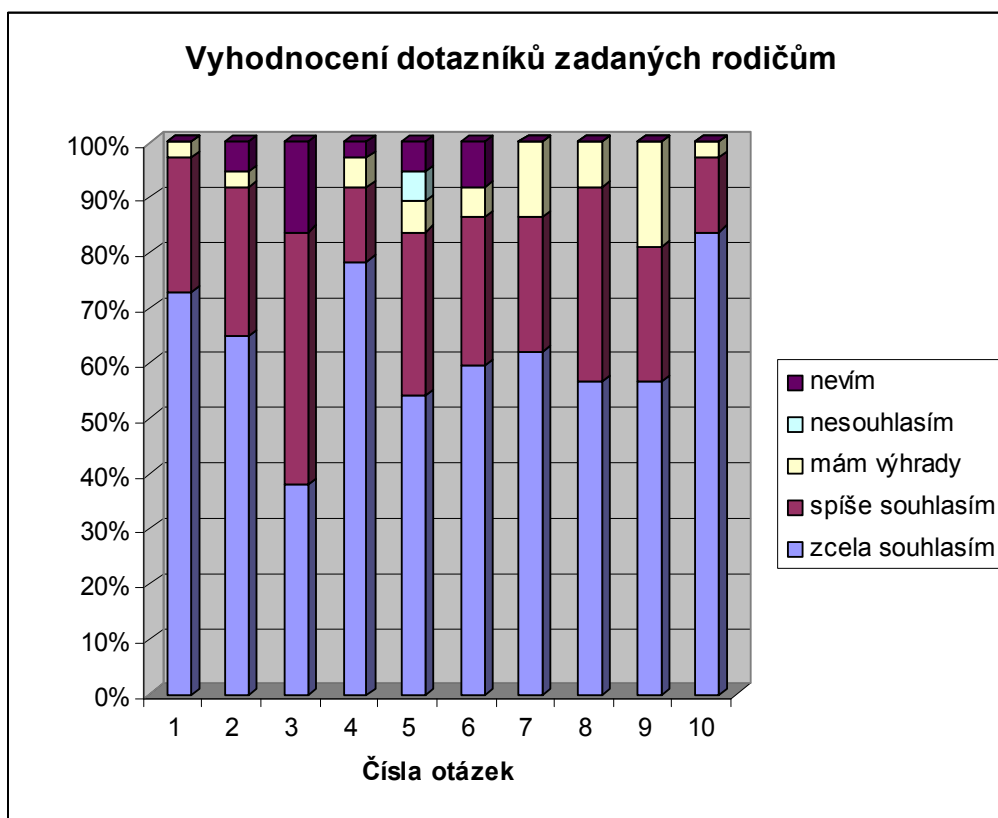
nesouhlasím = mělo by se výrazně změnit

nevím = nemohu nebo nechci se vyjadřovat, nevím

1. Posílám dítě do školy s jistotou, že o něj bude dobře postaráno.
2. Paní učitelka s mým dítětem jedná spravedlivě.
3. Moje dítě chodí do školy rádo.
4. Vyhovuje mi způsob, jaký se mnou škola komunikuje (tř. schůzky, osobní konzultace, telefonický rozhovor).
5. Svoje dítě nemusím doma doučovat to, co se mělo ve škole naučit.
6. Paní učitelka je důsledná.
7. Školní život je účelně organizován, má jasná pravidla, moje dítě se dobře orientuje.
8. Mám dostatek kritérií, podle kterých je moje dítě hodnoceno.
9. Škola vzbuzuje v dítěti zájem o učení a vědění.
10. Mám pocit, že se mohu na paní učitelku obrátit s případnými problémy.

| Číslo otázky | zcela<br>souhlasím | spíše<br>souhlasím | mám<br>výhrady | nesouhlasím | nevím |
|--------------|--------------------|--------------------|----------------|-------------|-------|
| <b>1</b>     | 27                 | 9                  | 1              | 0           | 0     |
| <b>2</b>     | 24                 | 10                 | 1              | 0           | 2     |
| <b>3</b>     | 14                 | 17                 | 0              | 0           | 6     |
| <b>4</b>     | 29                 | 5                  | 2              | 0           | 1     |
| <b>5</b>     | 20                 | 11                 | 2              | 2           | 2     |
| <b>6</b>     | 22                 | 10                 | 2              | 0           | 3     |
| <b>7</b>     | 23                 | 9                  | 5              | 0           | 0     |
| <b>8</b>     | 21                 | 13                 | 3              | 0           | 0     |
| <b>9</b>     | 21                 | 9                  | 7              | 0           | 0     |
| <b>10</b>    | 31                 | 5                  | 1              | 0           | 0     |

Tabulka č. 4 Vyhodnocení dotazníku rodičů



Graf č. 2 Vyhodnocení dotazníku zadaného rodičům

Na malé škole v malé obci se učitelé a rodič navzájem dobře znají, vědí, komu svěřují své děti a že o ně bude dobře postaráno. Jestliže je dítě spokojeno, nestěžuje si doma na školu, potom jsou spokojeni i jejich rodiče. V naší škole s dětmi jednáme spravedlivě. Které z dětí by chodilo rádo do školy, raději by se proháněly venku s kamarády, ale většina dětí podle odpovědí rodičů, naši školu navštěvuje s radostí. Škola v Sokolči nabízí rodičům komunikaci, jaká jim nejvíce vyhovuje. Díky tomu, že každý to má z domova do školy kousek, většinou docházejí na konzultace osobně. V práci jsem uvedla, že děti mají možnost zůstat po vyučování ve škole a vyučující s nimi probere látku, kterou nepochopily. Rodiče nemají doma tolik starostí s doučováním, jak je patrné z odpovědí v dotazníku.

Na otázku, zda je paní učitelka důsledná, odpověděla většina rodičů kladně. Někteří rodiče odpovídají, že neví. Ve škole je jedna učitelka opravdu velmi důsledná, vyžaduje od dětí maximum, někomu se to může zdát přehnané, ale při přechodu dětí na druhý stupeň si to vždy rodiče uvědomí a jsou vděční za jejich přípravu jejich do velké školy.

Je škoda, že někteří z rodičů si myslí, že škola nemá zavedená jasná pravidla, že se v ní dítě neorientuje. Většina rodičů však odpověděla kladně.

Informace o svém dítěti rodiče konzultují s paní učitelkou, když nastane problém s dítětem, jsou rodiče ihned informováni.

Většina rodičů souhlasí s tím, že dítě je kladně motivováno pro osvojování učiva v hodinách. Vždy se najdou rodiče, kteří nejsou a nebudou se školou a výukou spokojeni. Jak jsem již uvedla, rodiče a děti se vzájemně znají, tři vyučující jsme z obce, rodiče se radí s vyučujícími svých žáků, řeší spolu problémy. Vztahy mezi učiteli a rodiči jsou na dobré úrovni.

## 16 Závěr

Škola není pouze místem, kde získáváme nové znalosti a rozšiřujeme si vzdělání. Škola je to místo, kde trávíme část svého života, a proto je důležité, jak se tam cítíme, jaké sociální klima ve škole vnímáme, a jak celkově škola působí nejen na naši spokojenost, ale především jaké jsou zde vzájemné vztahy mezi dětmi, učiteli a rodiči.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na malotřídní školu. Charakterizuji malotřídní školy, zmiňuji se o historii, o metodách výuky na tomto typu škol, popisují výhody a specifika a trávení volného času na malotřídní škole.

V praktické části popisují a soustředím se na přednosti malotřídní školy v obci Sokoleč, v níž pracuji jako vychovatelka školní družiny.

Pro zpětnou vazbu od rodičů a dětí, zda jsou spokojeni se školou, jsem použila dotazníky.

Z mé práce je zřejmé, že malotřídní školy svou činností a fungováním neomezují děti v oblasti výchovy a vzdělávání, ale připravují své děti stejně kvalitně do života, jako mnohé plnohodnotné školy.

Spojené ročníky nutí děti svou podstatou k samostatnosti a to z nich činí jedince uspět v mnoha životních situacích.

Při promyšlené organizaci a s využitím efektivních metod a forem práce lze žákům poskytnout plnohodnotné vzdělání.

Dítě na malotřídní škole má možnost vyrůstat v klidném, pohodovém prostředí, ne jako na velké plnohodnotné škole, kde na něho často již od útlého věku, působí řada negativních jevů, včetně návykových látek, drog a šikany.

V současné době má každý rodič právo vybrat dítěti školu dle vlastního uvážení. Tak dochází k tomu, že se školy o děti přetahují a mnoho, zejména venkovských škol v důsledku nezájmu zaniká.

Je velmi důležité vzbudit u lidí důvěru a přesvědčit rodiče, kteří se rozhodují, do které školy zapsat své dítě, že je dobré vzít v úvahu fungování malotřídních škol v jejich obci, kde jejich dítě bude spokojené, kde na něho bude působit dobré sociální klima a kde se alespoň na pár let oddálí jeho vstup do světa plného soutěživosti a anonymity.

Malotřídní školy jsou plnohodnotnou součástí školské sítě. Pokud se jim podaří získat a udržet zapálené učitele, kteří dokáží žákům ze školy vytvořit místo plné nevšedních zážitků, pak rozhodně STOJÍ ZA TO.



## **Použitá literatura**

- Trnková,K., Knotová,D., CHaloupková, L. *Malotřídní školy v České republice*, Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-204-8
- Průcha,J., *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-584-9
- Průcha, J., Valentová, E., Mareš, J., *Pedagogický slovník*, Praha: Portál 1995. ISBN 80-7178-029-4
- Pávková,J., *Pedagogika volného času*, Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-423-6
- Musil, F., Sedláček J., *Naše malotřídní školy*, Praha: SPN 1964
- Musil, F., *Organizace a formy vyučování na malotřídních školách*, Praha: SPN 1958
- Tupý K., *K didaktickým problémům malotřídních škol*, Praha: SPN 1978
- Hofbauer, B., *Děti, mládež a volný čas*, Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-927-5
- Kořínek, M., *Problémy a perspektivy prvního stupně základní školy*, Praha: SPN 1978
- Petlák, E., *Malotriedna škola*, Bratislava: metodické centrum 1998. ISBN 80-88796-7
- Váňová, R., Rýdl, K., Valenta, J, *Výchova a vzdělání v českých dějinách*, Praha: UK 1992
- Emmerová,K, *Malotřídky v současném prostředí Českého venkova*, Brno: Vydavatelství Masarykovy Univerzity 2000. ISBN 80-210-2310-4

## **Internetové zdroje**

- <http://www.ucitelskenoviny.cz/>
- <http://www.malotridniskola.cz/>
- <http://www.MSMT.cz/zakladni-vzdelavani/>
- <http://www.phil.muni.cz/malotridniskoly/>
- <http://www.muni.cz/konferencetrnava-trnkov>

## **Seznam příloh**

Dřevíčkování, Velikonoční dílna

Vánoční dílny

Fotbalový turnaj

Škola v přírodě

Dětský den, spaní ve škole

Výlet na hrad Kost

Rej Čarodějnic

Environmentální soutěž Zvoneček, práce dětí

Souhlas s poskytnutím údajů a informací



Příloha č. 1  
Dřevíčkování



Příloha č. 2  
Velikonoční dílna



Příloha č. 3  
Vánoční dílny



Příloha č. 4  
Fotbalový turnaj





Příloha č. 5  
Škola v přírodě



Příloha č. 6

Dětský den



Příloha č. 7

Spaní ve škole

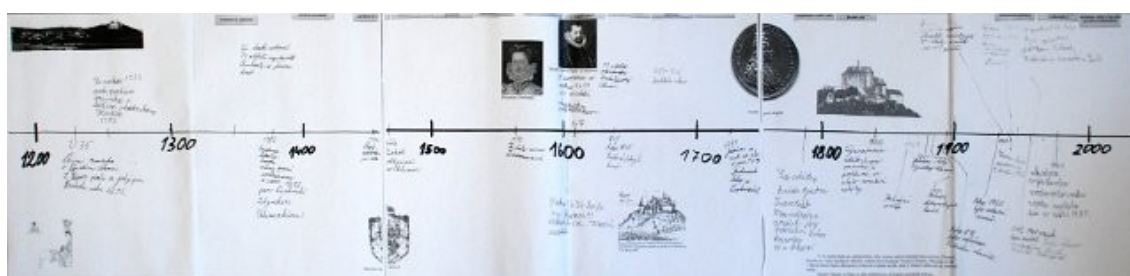


Příloha č. 6  
Výlet na hrad Kost





Příloha č. 7  
Rej Čarodějnic



Environmentální soutěž Zvoneček, práce dětí

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.